

BYLAES:

Bylae A:

M J HEANEY - ONDERHOUD MET DR BEYERS NAUDE

‘n Persoonlike onderhoud is met Beyers Naudé gevoer op 01 Maart 2001. Die onderhoud is vroeg beëindig, daar dr Naudé nie wel was nie. ‘n Opvolgonderhoud was nie moontlik nie, daar dr Naudé ernstig siek geword het en baie maande kritiek was. Sy gesondheid het nie weer ‘n onderhoud moontlik gemaak nie.

Maart 2001

Vraag 1a:

Dr Naudé, is u gemaklik met die definisie dat ekumene daardie beweging is waarin elk gelowige en elke kerk as deel van die liggaam van Christus, die ander, aan die anderkant van die taal, kulturele grens, kleur en ideologiese grens soek, omdat hy met hulle in gesprek wil tree, met hulle versoen wil wees, met hulle wil saamwerk, met hulle saam die waarheid van die Skrif wil verstaan en per slot van sake

met hulle een wil wees, en deur die ekumene 'n getuienis wil lewer aan die wêreld.

Die uitgangspunt van die definisie is dat die kerk die een liggaam van Christus op aarde is wat hoewel dit baie lede het, tog 'n sigbare eenheid moet vertoon tot 'n getuienis vir die gebroke wêreld.

Respons : Ek is gemaklik met die definisie.

Vraag 1b Dr Naudé, wat het aanleiding daartoe gegee dat u by die ekumene betrokke geraak het en hoe sou u u ekumeniese visie beskryf ?

Respons : As dit nie vir die NG kerk was nie, sou ek na alle waarskynlikheid nooit enige betekenisvolle visie in verband met die ekumene ontwikkel het nie.

Ek wil u verwys na 'n opdrag wat die N G Kerk aan myself en dr Strauss gegee het, om die kerk en die jeug in die buiteland te gaan ondersoek. Ons was ses maande lank in die buiteland, om die betrokke tema te bespreek en terug te kom en 'n verslag te gee aan die kerk. Ons is uitgestuur deur die Kerkjeugvereniging. In my gedagte-wêreld was die saad van die ekumene reeds gesaai. Die navorsing wat ons in die buiteland gedoen het, het daardie visie gestimuleer. Daarom sê ek dat dit die NG Kerk self was wat die ekumeniese visie in my hart gelê en versterk het. Dis baie belangrik, want sommige mense dink dis 'n visie wat gekom het van die Wêreldraad van Kerke of die Bevrydingsteologie. Die

Wêreldraad en die Bevrydingsteologie het daartoe bygedra om my ekumeniese visie te help vorm.

My ekumeniese visie het egter ontwikkel uit die opdrag wat die kerk aan my en dr Strauss gegee het.

Vraag 1 c : Hoe sien u u eie ekumeniese visie ?

Respons : Die stigting van die CI en die werk wat ek onderneem het, het die visie indirek bevorder. Die doel van die CI was nie om die ekumene te bevorder nie, maar dit was onvermydelik dat die ekumene daardeur bevorder sou word. In Suid Afrika, maar ook in die buiteland, het my werksaamhede by die CI onbewus die ekumeniese visie versterk.

Vraag 2 Dr Naudé , wat sou u sê was die hoof fokus van die ekumeniese beweging in Suid Afrika , veral na die Cottesloe beraad tot en met die verbanning van die CI in 1977 ?

Respons : Die SARK en die pogings van die ander kerke tot samewerking om die ekumene te bevorder, het beteken dat daar steeds 'n ekumeniese fokus was. Die ander kerke se probleem was die onwil of vrees van die NG Kerk om saam te werk . Die reaksie in die hart van die NG Kerk was dat, sodra jy iets wou sê van interkerklike samewerking, daar onmiddelik 'n negatiewe reaksie

was. Dit was nie net waar van die NG Kerk nie, daar was 'n huiwering by die ander kerke ook oor hoe die saak benader moet word. Die kerke se strewe om nie iets te doen wat skade sou veroorsaak aan die ekumeniese visie nie, het huiwering en teruggetrokkenheid ten opsigte van ekumeniese samewerking veroorsaak.

Vraag 3: Dr Naudé, wat was na u mening die impak wat die Cottesloe beraad op die ekumeniese toneel in Suid Afrika gehad het?

Respons : Daar was huiwering en terughouding op die ekumeniese toneel. Die Cottesloe beraad het tot gevolg gehad dat daar 'n negatiewe reaksie teenoor die ekumene was in Suid Afrika.

By die NG Kerk en Hervormde Kerk veral was daar 'n negatiewe reaksie. By die NG Kerk het dit wonderlik verander. By die Hervormde kerk het dit langer vasgesteek. Wat die Engelse kerke betref, soos die Anglikaanse Kerk was daar 'n verlanse om die eenheid van die kerk van Christus te bevorder. My belewenis was dat daar 'n besef by die kerke was dat Cottesloe het die saak van die ekumene skade aangedoen het.

Vraag 4 Na die Cottesloe beraad het dr Bob Billheimer van die WRK die *Rand Ecumenical Study Circle* in Johannesburg toegesprek. Hoe het hierdie ontmoeting

u denke en visie oor die ekumene beïnvloed ?

Respons : Dr Billheimer is deur Visser't Hoof na SA gestuur. Dr Visser was 'n Nederlander en hy het die geskiedenis van die NG kerk in S A baie goed geken en in daardie opsig het hy 'n uitstekende keuse gemaak om Bob Billheimer namens hom te stuur. Daar was by my geen twyfel oor dr Billheimer se rol nie, nl. dat hy rustig, liefdevol en objektief wou gesels oor die oogmerk van die WRK en ekumeniese samewerking. My herinnering was dat hy ons teruggestuur het na die Skrif. Dat hy gesê het moenie in die eerste plek gaan kyk na die Wêreldraad nie, maar gaan kyk na die opdrag van die evangelie, van wat die Woord van God van ons vra. Ek dink dr Billheimer se toespraak het 'n geweldige uitwerking gehad op my denke en visie oor die ekumene. Almal wat daar gesit het, het geweet dis nie hy wat praat nie, maar dat hy ons terug wou bring na die wortels van ons geloof, na die Skrif.

Vraag 5 : Dr Naude wat was na u mening die invloed wat die WRK gehad het op die ekumeniese toneel in Suid Afrika, en lig dit toe met voorbeelde.

Respons : Na Cottesloe, was die deure in Suid Afrika in sekere sin vir die WRK gesluit. Die regering self het alles in hulle vermoë gedoen dat daar geen wesenlike kontak sou wees tussen die WRK en die Suid Afrikaanse kerke nie. Persone soos John Vorster en sy uitsprake, sowel as die rol van Koos Gericke het hierdie geslotenheid help bevorder om alle moontlike kranes tussen die WRK en die Suid Afrikaanse kerke toe te draai. Daardie kranes het

hulle baie goed toegedraai. Baie min water het uit daardie krane gedrup. Aan die anderkant weer was daar talle predikante binne die NG Kerk wat ten spyte van al hierdie dinge hulle belangstelling in die ekumeniese visie verdiep het. Mens moet in alle billikheid sê, amptelik was die krane toe, maar nie-amptelik, is die saadjie vir die ekumene gesaai in die harte van kerkleiers.

Vraag 6   Wat was u oogmerk met die stigting van die joernaal, Pro Veritate?

Respons : Die visie wat ek dink die Here aan my gegee het, ivm samewerking van die verskillende kerke, die visie ivm die eenheid van die liggaam van Christus, het gemaak dat 'n aantal van ons gesê het, daar moet een of ander orgaan wees, een of ander blad wees wat daardie visie kan help versterk en bevorder.

Die doel van Pro Veritate was uit en uit, nie net alleen om die eenheid van die liggaam van Christus te bevorder nie, maar ook om die ekumeniese visie in Suid Afrika te versterk.

Vraag 7   Watter invloed het Pro Veritate op die ekumeniese toneel in Suid Afrika gehad ?

Respons : In 'n sekere sin was die reaksie op Pro Veritate negatief, en het dit die aggressie van die kant van die konserwatiewe

predikante verskerp.

Maar 'n klein aantal Blanke predikante van die N G Kerk, en ook van die Sendingkerk, het Pro Veritate positief beoordeel. Naas die Bybel was Pro Veritate 'n deurslaggewende dokument wat hulle gehelp het om die evangelie beter te verstaan.

Vraag 8   Wat was die rol van die *All Africa Conference of Churches* in Kampala , 1963 op u ekumeniese denke en watter ekumeniese invloed het u na u mening daar vervul ?

Respons : Ek dink nie ek het enige betekenisvolle bydrae gelewer nie, daar my bedoeling was om te luister, te verneem, en te leer en veral te verneem wat die visie is wat die swart kerke het ivm met die ekumeniese denke.

Almal het gesê hoe verskillend ons ook dink, een ding weet ons die Skrif leer ons moet toesien dat die liggaam van Christus een moet wees, sigbaar moet wees in die wêreld.

Vraag 9   U besoek aan Amerika in 1964 het u blootgestel aan die ekumeniese wêreld. Hoe het hierdie besoek u ekumeniese visie verbreed en neerslag gevind in die Suid Afrikaanse samelewing.

Respons : Die besoek aan Amerika, en die strewe van die Amerikaanse kerke om die worsteling om die liggaam van Christus

meer sigbaar aan die wêreld bekend te maak, het my beïnvloed. Ek het besef die kerk van Christus is verdeeld. Nie net alleen in SA nie, maar ook in ander lande van die wêreld. Ek het besef dis vir hulle 'n worsteling om te weet hoe hulle daardie eenheid meer sigbaar, betekenisvol kan maak, want daardie kerke het besef dat as hulle nie sigbaar 'n getuie in die wêreld kan gee van die eenheid van die liggaam van Christus nie, dan gaan die bevolking van Amerika nie meer die nodige steun liefde en toewyding aan die kerk gee nie.

Vraag 10   Hoe het die bywoning van die Mindolo konsultasie in Zambië u ekumeniese visie en die ekumeniese toneel in Suid Afrika beïnvloed ?

Respons :   Prof Geysers en ekself was daar gewees. Prof A Pont het inligting bekom, foutiewe inligting wat aan die Hervormer oorgedra is. Ons was eintlik verplig om 'n hofgeding teen hom in te stel as gevolg van sy verdraaide inligting. Die beweringe van Prof Pont, het veral daarvoor gegaan dat ons 'n geweldadige rewolusie wou bewerkstellig in Suid Afrika. Ons het die hofsaak gewen, maar die hartseer van die saak was dat prof Pont nie bereid was om tot versoening te kom nie. Die saad van bitterheid is diep gesaai.

Vraag 11   Hoe het die stigting van die African Independent

Churches Association, bygedra tot die bevordering van 'n ekumeniese bewussyn in Suid Afrika ?

Respons : Die predikante in AICA sal self daardie vraag moet beantwoord. Ek dink dat indirek het die stigting van AICA by jou swart kerke die noodsaaklikheid tuisgebring dat daar interkerklike samewerking moet wees, sowel as kontak tussen historiese sendingkerke en onafhanklike kerke. Voorheen was daar baie min kontak. Aan my is gesê ek het 'n baie belangrike rol gespeel om daardie eerste oorbrugging te bewerkstellig, en om verlange by onafhanklike kerke te bevorder om kontak met historiese kerke te maak. Belangrik egter is dat ons by die waarheid van die evangelie moes uit kom naamlik die hele visie van die eenheid van die liggaam van Christus. En as dit in botsing met my siening is, moet ek buig voor die gesag van die Skrif en die Woord van Christus.

Vraag 12   Wat is na u mening die rol wat die Christelike Instituut gespeel het in die vorming van en bevordering van 'n ekumeniese bewussyn in Suid Afrika ?

Respons : Ek is oortuig daarvan dat die Christelike Instituut het 'n baie belangrike bydrae gelewer in die bevordering van 'n ekumeniese bewussyn in Suid Afrika. Die C I het baie duidelik gesê dat ons nie 'n kerk is nie. Dat ons nie 'n kerk wou wees nie, dat ons nie 'n kerk wou gaan stig nie. Ons was 'n aantal individuele Christene, wat die dubbele doelstelling van die Christelike instituut

wou bevorder nl die bevordering van die ekumeniese visie en die uitlig van die gesag van die Skrif oor ekumenise sake. Ek persoonlik meen die CI het 'n baie belangrike rol hierin gespeel. Ek sê dit omdat die hele klimaat sodanig was dat daar onder die oppervlakte in die hart van die kerk 'n diepe verlange was om die ekumeniese visie te bevorder omdat almal van ons geweet het, as ons nie duideliker die eenheid van die kerk van Christus gaan illustreer en bekend maak nie, dan gaan die kerk skade ly en talle Christene gaan hul belangstelling in die kerk verloor.

Vraag 13   Watter projekte van die CI sou u wou uitsonder wat 'n besondere invloed op die bevordering van die ekumene in Suid Afrika gehad het, en wat was u spesifieke rol daarin ?

Respons ...Ek kan my nie enige spesifieke projekte uitlig nie , behalwe die studie van Sprocas wat op indirekte manier 'n bydrae tot die bevordering van die ekumene gehad het.

Onderhoud beeindig : Op hierdie punt moes die onderhoud ongelukkig beeindig word, as gevolg van Beyers Naudé se verslegtende gesondheidstoestand. Hy het vir maande siek gebly en verdere onderhoude is nie deur die familie toegestaan nie.

Bylae B:

Onderhoud met Prof Piet Meiring : Verteenwoordiger van die Afrikaanse kerke op die Waarheids en Versoeningkommissie.

- 1 Prof Meiring, as lid van die Waarheids en Versoeningkommissie, wat was na u mening die impak wat die ideologie van apartheid op die Suid-Afrikaanse gemeenskap uitgeoefen het in die jare 1960 – 1994, en dan veral op kerklike en maatskaplike terrein ?

Respons : Die ideologie van apartheid het 'n geweldige invloed op elke terrein van die samelewing uitgeoefen: polities, sosiaal, ekonomies, wat die onderwys betref, kultureel, en beslis ook op die gebied van die kerk en teologie. Niks is onaangeraak gelaat nie, op een of ander manier is alle verhoudinge in die land deur die ideologie en praktyk van apartheid versteur. Wat kerklike verhoudings betref, was dit net so opmerklik.

Aan die een kant van die ideologiese kloof was die N G Kerk (en ook die ander Afrikaanse kerke) wat nie net die praktiese implementering van apartheid goedgekeur en selfs aangemoedig het nie, maar wat ook 'n teologiese fundering vir die ideologie verskaf het.

Aan die ander kant van die kloof was die Engelssprekende kerke wat die ideologie in beginsel teengestaan het en ook veroordeel het al het baie van hul lidmate en amspdraers oënskynlik vrede gehad met die status quo. Vir die N G Kerk wat aanvanklik 'n belangrike rol in die ekumeniese gesprek in SA gespeel het, het sy steun aan apartheid 'n breuk met sy ekumeniese vennote in die binneland en buiteland meegebring-iets wat die N G Kerk oor baie jare geïsoleer en verarmd gelaat het. Nog ernstiger, vir die swart en bruin en Asiër lidmate van die 'N G Kerfamilie' het die N G Kerk se steun aan apartheid baie verwarring en pyn meebring. Aan die een kant was die 'dogterkerke' nie altyd welkom by die 'moeder' nie (veral nie

eredienste op Sondag nie), en aan die ander kant moes hulle gedurig die verwyting van swart en bruin mede-Christene verduur, dat hulle aan die apartheidskerk behoort.

Geen wonder dat van die felste kritici van die N G Kerk die afgelope dekades vanuit die kring van die eie 'familie' gekom het nie. Ook wat die beoefening van sy teologie betref, was die steun van die kerk aan apartheid gegee het, nadelig. Soveel energie het in die uitbouing en verdediging van die apartheidsteologie gegaan, dat min aandag aan ander teologiese en etiese vrae van die dag gegee kon word.

Ook wanneer die N G Kerk-teoloë probeer het om gedurende die laaste helfte van die vorige eeu hul stemme te laat hoor, om aan teologiese diskussies deel te neem, is die een deur na die ander vir hulle toegemaak. Ekumenies en teologies is die N G Kerk (soos die ander Afrikaanse kerke) al meer geïsoleerd gelaat.

2. Uit u deelname in die Waarheids en Versoeningskommissie, wat sou u sê was die invloed wat Beyers Naudé op die leef- en denkwêreld van die gemiddelde Suid-Afrikaner uitgeoefen het in die apartheidjare?

Respons : Beyers Naudé se invloed op die gemiddelde Suid-Afrikaner was groot. Hy was altyd daar - en mense moes eenvoudig van hom kennis neem, of hulle wou of nie! Aan die begin van sy loopbaan was hy die 'goue seun van die kerk', die briljante jong dominee wat met sy prediking, sy teologiese insig en sy leierseienskappe 'n inspirasie vir baie was. Later, toe hy ná Cottesloe gewaag het om 'n ander weg op te gaan, het hy die simbool geword van alles waarteen die gemiddelde blanke Suid-Afrikaner (veral die Afrikaners) gekant was: integrasie, opposisie teen apartheid, die einde van die tradisionele lewenspatroon waaraan hulle vir driehonderd jaar gewoon geraak het. Sy bevraagtekening van die tradisionele teologie van die kerk was 'n aanstoot vir baie.

Vir 'n minderheidsgroep in die kring van die Afrikaners en Afrikaanse kerke, wat saam met hom baie vrae begin vra het oor apartheid en oor die profetiese rol van die kerk in die land, was Beyers Naudé se voorbeeld 'n ligbaken en 'n troos. Vir Swart en Bruin Suid-Afrikaners was 'oom Bey' (soos hy dekades lank bekend gestaan het) 'n geliefde figuur, een Afrikaner wat hulle nood raakgesien het en dit gewaag het om aan hulle kant te kon staan, om hulle stem te wees. Hoe dieper hy by die stryd teen apartheid betrokke geraak het en hoe duurder die prys wat hy en sy gesin daarvoor moes betaal, hoe groter het sy invloed gegroei. Vir baie - ook vanuit die buiteland - was hy die Bonhoeffer van Suid-Afrika.

- 3 U was predikant , teoloog en kerkleier in die tydvak waarin Beyers Naudè as baanbreker vir die ekumene in Suid Afrika opgetree het, nl 1960-1994. Hoe sou u die ekumeniese bydrae van die Christelike Instituut in hierdie tydvak evalueer in terme van die seminale invloed wat die C I uitgeoefen het op die kerke ?

Respons : Aanvanklik was daar heelwat belangstelling in die CI, in Afrikaanse sowel as Engelse kerkkringe. 'n Hele paar dominees en teoloë het saamgewerk en saamgeskryf.

Toe die CI in die branding gekom het en toe die Algemene Sinode van die N G Kerk dit veroordeel het, het die steun vir die CI afgeneem - wat nie beteken het dat daar nie van kennis geneem is nie. In die N G Kerk se publikasies is daar dikwels na die CI verwys en is uitsprake van Beyers Naudè en sy kollegas CI aan die kaak gestel en beveg.

Dit was duidelik dat baie kerkleiers die invloed van Beyers Naudè en die CI, veral op jong teologiese studente en dominees, gevrees het. Die Engelse kerke was amptelik vriendeliker teenoor die CI, maar aangesien hulle lidmate nie veel anders as die gemiddelde

Afrikaner oor apartheid gedink het nie, was hul steun aan die CI ook maar sag en dikwels binnesmonds. Vir swart Christene, veral binne die kring van die SARK, was die CI se werk 'n inspirasie.

Die steun wat Beyers Naudé en die CI vanuit die buiteland gekry het - veral vanuit die VSA, Engeland, Nederland, Duitsland en die Skandinawiese lande - was 'n duidelike aanduiding van hoe belangrik hulle die werk van die CI geag het.

- 4 Het u persoonlike kontak met Beyers Naudé gehad in die tydperk 1960-1994 en watter invloed het sy ekumeniese visie op u eie teologiese denke oor die ekumene gehad ?

Respons : Ja, heelwat! In die vyftiger en vroeë sestiger jare was my pa (ds A M Meiring, Heidelberg) moderator van die N G Kerk van Transvaal, terwyl oom Bey die jong assessor was. Moderatuursvergaderings is dikwels in ons pastorie gehou. Oom Bey en my pa het - selfs gedurende die storms ná Cottesloe - kontak met mekaar gehou. Ek het tuis 'n brief waarin oom Bey nog aan my pa skrywe dat hulle asseblief nie moet dink dat hy arrogant of betersweterig wil wees nie, maar dat hy vanuit sy diepste oortuiging nie anders kan as om die weg op te gaan waarop die Here hom geplaas het nie.

Toe ek as eerstejaarstudent aan UP by Sonop-tehuis aangemeld het, was oom Bey se oudste seun Johan ('Doom') 'n mede-'ienk', wat meegebring het dat ons paaie bly kruis het. Toe ek as jong dominee in Pretoria bevestig is en later na Turfloop toe is as dosent in diens van die N G Kerk in Afrika, was daar ook van tyd tot tyd kans om kontak te hou. Gedurende die tyd dat oom Bey geban is, was dit moeiliker - maar na sy ontbanning was die kontak meer reëlmatig. Die laaste paar jaar was dit my voorreg om hom meer dikwels te sien en 'n keer of wat die woord te voer by huldigingsgeleenthede.

Om my eie denke het oom Bey 'n groot invloed gehad. Sy teologiese insigte het my aan die dink gesit! Ek het soms as jong man gemeen dat van die dinge wat oom Bey in Pro Veritate skryf partykeer 'n bietjie eensydig en oordrewe is - net om later tot my skande uit te vind dat wat hy gesê het korrek was.

Sy evangeliese inslag, sy ekumeniese aanvoeling, die moeite wat hy gedoen het om brue te bou, sy merkwaardige liefde vir die N G Kerk wat hom uit gestoot het, sy nederigheid, sal my altyd bybly. Oom Bey se voorbeeld, dat hy bereid was om te ly ter wille van sy oortuigings, was 'n inspirasie en dikwels 'n beskaming vir my. Oom Bey het die pad gekies van 'n profeet buite die mure van die N G Kerk, terwyl ander (Ben Marais, David Bosch en andere) hulle stemme binne die mure laat hoor het. Vir altwee soorte profete was daar 'n eie rol. Oom Bey s'n was die moeiliker een, maar dat die Here hom op 'n merkwaardige manier gebruik het, staan vas!

5 Wat was na u mening die uitstaande bydrae van Beyers Naudè in terme van sy rol om die kerke in Suid Afrika te verenig in die stryd teen die ideologie van apartheid ?

Respons : Oom Bey het 'n groot rol gespeel om die kerke te verenig in hul stryd teen apartheid. Sy duidelike standpuntstelling, sy organisatoriese vermoëns, die vestiging van die CI en Pro Veritate, sy onvermoeide ywer ter wille van die stryd teen apartheid, sy gewilligheid om te ly, het alles meegewerk. Gedurende die tyd wat hy as algemene sekretaris van die SARK opgetree het, was dié liggaam omtrent die enigste wat nog met buitelandse kerke en menseregte-organisasies kon kontak hou, en was die SARK die kanaal waardeur groot bedrae geld en ander hulp na politieke gevangenes en hul families, asook na anders slagoffers van apartheid, gekanaliseer is.

Met die vorming van die United Democratic Front toe talle kerkleiers hulle openlik teen apartheid verset het, was Beyers Naudè saam met Tutu en andere aan die voerpunt.

6 In retrospektief, as lid van die Waarheids en Versoeningskommissie, sou u saamstem met die stelling dat die ideologie van apartheid die Suid Afrikaanse samelewing op kerklike gebied verdeel het, en in watter mate ?

Respons : Baie beslis. Die grootste fout van apartheid was dat dit so goed gewerk het! Soos op elke terrein van die samelewing is die

kerke daardeur geraak en verdeel.

Tydens die WVK se getuienisgeleentheid vir geloofsgemeenskappe in Oos-Londen (November 1997) was dit duidelik dat daar drie groepe in die land was en dat lidmate van al die kerke (en ook die ander geloofsgemeenskappe) onder al drie groepe te vinde is:

(1) dié wat apartheid verdedig het en daarvan voordeel getrek het, (2) dié wat slagoffers van die sisteem was, en (3) diegene wat teen apartheid gestry het.

7 Hoe sou u, na aanleiding van u deelname aan die WVK, die opmerking van Beyers Naudé beoordeel, as hy sê dat die predikante in Suid Afrika “....skuldig is daaraan dat hulle die regeerders van die land toegelaat het om die ideologie van gedwonge skeiding ter wille van sogenaamde orde en reg ongestoord deur te voer sonder ‘n verenigde verset deur die verkondiging van geregtigheid en vrede. (Kroniek van die Waarheids en Versoeningskommissie : 161)

Respons : Beyers Naudé se uitspraak (in sy ope brief) was 'n beskaming vir baie. As oom Bey so sê, wat dan van ons! Maar dit

bly waar dat baie dominees, die kerk in die algemeen, nie hul profetiese roeping nagekom het nie. Ons het nie raakgesien wat om ons gebeur nie - of ons wou nie raaksien nie.

En ons was dikwels huiwerig om in ons prediking, in ons kerklike besluite asook in ons onderhandelinge met die regering te sê wat gesê moes word. Ons het dikwels die evangelie en die eise wat die evangelie stel, gekompromitteer - of dit so binnesmonds verwoord dat ander ons nie kon hoor nie!

8 Sou u gemaklik wees met die stelling dat Beyers Naudé 'n baanbreker was vir die ekumene in Suid Afrika, in die tydperk 1960 -1994 en lig u respons toe met moontlike verwysings wat u antwoord kwalifiseer ?

Respons : Ek stem saam met die stelling. Die ekumeniese visie wat hy ontwikkel het, die voorbeeld wat hy gestel het, die kontakte wat hy aangeknoop het, die brûe wat hy na alle kante toe gebou het, sy vreeslose stem, het alles daartoe bygedra. Naudé was nie sonder foute nie. Hy is die eerste om dit te erken. Sy hantering van die Afrikaner Broederbond gegewens, toe vertroulike inligting in die hande van die pers beland het, is iets waaroor hy vandag nog jammer is - en dikwels al om verskoning gevra het.

9 As lid van die Waarheids en Versoeningskommissie is u blootgestel aan die lyding van Suid Afrikaners onder

apartheid. Was die gevolge van apartheid regtig so skadelik vir interkulturele en interkerklike verhoudings as wat die verslag van die Waarheids en Versoeningskommissie te kenne gee, en kan u u antwoord toelig met konkrete voorbeelde?

Respons: Die antwoord is ongelukkig 'ja'. Apartheid was - ten spyte van die goeie bedoelings van baie - in elke opsig negatief. Dit het die lewens van miljoene mense diep geraak: nie net die 27 000 wat deur die WVK as slagoffers van ernstige menseregteskending aangewys is nie, maar die 40 miljoen swart en bruin Suid-Afrikaners wat elke dag met die negatiewe gevolge van apartheid te make gehad het. Ook vir blanke Suid-Afrikaners was apartheid 'n albatros om die nek-en was die aanbreek van 'n nuwe demokratiese bestel 'n gawe van die Here.

10 Watter invloed het Beyers Naudé na u mening gehad op die Nederduitse Gereformeerde Kerk se teologiese nadenke ,veral as profeet vir en gewete van die kerk ?

Respons : Soos hierbo gesê het Naudé 'n onuitwisbare invloed op die N G kerk se teologiese denke gehad. Sy teenstanders sowel as sy navolgers het hom baie ernstig opgeneem! Hy het die teoloë uitgedaag om die konsekwensies van die Gereformeerde teologie in ons land te trek - en uit te leef. Sy woorde was nie goedkoop nie, as Suid-Afrikaanse 'Bonhoeffer' het hy duidelik gewys hoe duur die eis van dissipelskap in Suid-Afrika werklik is.

Hy het die N G Kerk se apartheidsteologie en praktyk met groot erns aan die kaak gestel en bestry - en toe die N G Kerk uiteindelik sy foute en sy sonde in dié verband raakgesien en bely het, was Beyers Naudé van die eerste om sy hande uit te steek en die kerk op pad terug na die Christelike gemeenskap te begelei.

Dit was 'n roerende oomblikke toe oom Bey by die N G Kerk se algemene sinode van 1994 terugverwelkom is en, 'n paar weke later, toe hy persoonlik die voorstel by die SARK ingedien het om die N G Kerk na al die jare in die gemeenskap van al die ander kerke terug te verwelkom. Oud-president Mandela het gesê: Die feit dat Afrikaners altyd welkom in Suid-Afrika sal wees, dat hulle hul koppe kan optel ná apartheid, is aan een man te danke: Beyers Naude!

Bylae C:

Onderhoud met Dr W Kistner, kollega in die *Ecumenical Advice Bureau*, oor sy verhouding met en siening van die rol van dr Beyers Naudé as baanbreker tov die ekumene in Suid-Afrika. 23 Junie 2003.

- 1 How long did you and dr Naudé have a working relationship, if any?

Response: I knew Beyers Naudé from 1976, from the SACC . We

were friends.

- 2 How do you see the role dr Naudè fulfilled in uniting the churches in South Africa against apartheid?

Response : The churches were divided internally and he brought the different sections together, in the struggle against apartheid that includes the laity and the Church leaders.

- 3 Do you think the ecumenical journal: “ Pro Veritate “ had a seminal influence in uniting the churches in South Africa against apartheid ?

Response: Yes. It stimulated thought and caused opposition against apartheid.

- 4 How would you assess the role dr Naudè fulfilled as director of the Christian Institute?

Response: He brought individual Christians from different Christian Churches together, in study circles, joint Bible studies, and how the Bible related to issues in South African society. He challenged the churches to discuss the issues of socialism, and stimulated debate.

- 5 How would you assess the role dr Naudè played as secretary of the SACC (South African Council of churches

Response : He was secretary in a short transition period, the period of political transition. His role was important in preparing the minds of the people for elections and helping them face the issue of how negotiations are advisable against the background of being opposed to apartheid and suddenly be prepared to negotiate for a new dispensation.

- 6 Would you agree with the statement that dr Naudè was a trailblazer for ecumenism in South Africa in the period 1960 -1994?

Response: To describe him as a trailblazer would be too sensational; one would rather speak of his witness as contribution to the witness of the church. Maybe it would be better to speak of his witness as Christian.

There were certain passages of Scripture which was proclaimed in various stages in his life, for example, Acts 5, and 2 Cor 5. One of the major themes prevalent in his witness was the subject of reconciliation.

- 7 Do you think dr Beyers Naudè was influenced by liberation theology in formulating his own theology?

Response: Beyers Naudè practiced his theology under pressure. I think he was initially influenced by the confessing Church in Germany, but also by Black consciousness and also by Black

Theology.

- 8 How would you describe the ideological critique of dr Naudè, if any?

Response: He listened, had a sensitivity , for suffering people, he realized that other Christians were responsible for the suffering of their fellow Christians and that would have had a impact on his theology.

- 9 How would you evaluate the overall contribution dr Naudè made to ecumenism in South Africa?

Response : His call to be obedient to the authorities, under pressure, his passion for reconciliation, his consistent line of thinking stood out. Even after the political transition he still remained critical.

- 10 How would you describe your own relationship with dr Naudè?

Response: It was one of friendship, we worked together in The Ecumenical Advice Bureau from 1988 – 1997.

- 11 How would you describe the contribution dr Naudè made to theology in general?

Response : I refer to my previous comments in the interview.

- 12 What would your assessment be of the so called “seven lean years “ (house arrest) of dr Naudé? Do you think he had any influence on society, if any?

Response: The Christian Institute was in a critical stage. The Schlebusch suppression gave Beyers Naudé publicity, he ave credibility to the Black Consciousness movement. The banning of Beyers Naudé did not destroy the Christian Institute, but gave it more influence and the diaspora of its members, propagated its work.

- 13 How would you describe the political role of Beyers Naude

Response : He upheld theological principles in time of change and brought people together.

- 14 Who, to your knowledge played a formative role in the viewpoints of Beyers Naudè ?

The Moravian church through his wife; His father, His wife, Ben Marais, Prof du Plessis.

- 15 How would you evaluate the influence of dr Naude in the African Independent Churches association (AICA), and what was the role of AICA ?

Response: It illustrated his strength in listening to people. People

felt accepted and it was a great relief to be listened to. That was one of the difficulties in him being so a good listener, that people thought he was taking sides.

16 How would you describe the role Dr Naudè played as ecumenical figure in the period 1990 – 1994 ?

Response: His role was mainly as a symbolical figure, as he was getting weaker. People went to him for advice. He had a certain radiation, that was a gift. His integrity was respected. He supported scholarships for younger people. He had the ability to raise and channel money for good causes.

Bylae D: Onderhoud met Dr Nico Smith (voormalige medeleraar en vriend van Beyers Naudé)

Vraag 1: In watter hoedanigheid het u dr Beyers Naudé geken?

Respon: My eerste kennismaking met dr Beyers Naudé was as vierdejaar student in die Teologie aan die Universiteit van Pretoria. Hy was destyds studenteleraar en het op 'n besondere wyse met die studente omgegaan en hulle vertrouwe gewen. Hy het ook groot belangstelling in die sending gehad en het aan ons wat Sondae

sendingwerk in die hospitale onder die swart pasiënte gaan doen het, altyd sy medewerking en ondersteuning verleen.

Nadat ek my studies voltooi het en vir twee en 'n half jaar in die gemeente, Benoni-Noord werksaam was, is ek as sy medeleraar na die Moedergemeente in Potchefstroom beroep. Dit was vir my 'n besondere eer en geleentheid om met hom saam in 'n gemeente te wees en ek het daarna uitgesien om baie van hom te leer. Ek was veral vir die Jeugwerk in die gemeente verantwoordelik.

Na 'n jaar is ek egter op 'n besondere wyse gelei na Vendaland om daar 'n sendingstasie te begin. Ek en my vrou sou daarheen vertrek sonder die waarborg van 'n vaste inkomste. Maar dr Naudé het hierin ook 'n besondere rol gespeel deur talle individue te kry om ons finansiëel en andersins te ondersteun. Hy het my dan ook op Louis Trichardt (Makado) as sendeling kom bevestig.

Uit die gemeente Potchefstroom het met dr Naudé se samewerking die eerste groep studente in Desember 1952 na ons gekom om te help met die opbou van die sendingstasie. Dit was die begin van die latere werkerskampe wat deur talle studente van verskillende universiteite meegemaak is op baie verskillende sendingstasies.

Vraag 2: Op watter wyse het dr Naudé volgens u die skeidsure wat mense van mekaar geskei het in hierdie land probeer afbreek?

Respons : Die belangrikste wyse was natuurlik dat dr Naudé tot die insig gekom het dat die politieke beleid van apartheid nie regverdigbaar was nie deurdat dit die swartmense in die land veronreg het. Sedertdien het hy persoonlik deur die skeidsmure wat apartheid daar gestel het, gebreek en met mense van die ander bevolkingsgroepe in die land begin kommunikeer. Sy insig dat apartheid verkeerd was, het ek nog persoonlik gedurende die jaar wat ek sy mede-leraar was, meegemaak. dr Naudé was destyds moderator van die NG Kerk sinode, Suid-Transvaal. Hy moes gevolglik dikwels na Johannesburg gaan vir kerklike vergaderings. Wanneer hy ander kerkleiers vir samesprekings ontmoet het, het hy aan my gesê: “Nico, al die swart kerkleiers kan tog nie verkeerd wees as hulle almal sê dat hulle mense deur apartheid onderdruk en veronreg word nie. Ons sal weer oor apartheid moet begin dink”. Hierdie bewussyn het by hom gegroei namate hy ook met sendelinge van die NG Kerk wat in die swart gemeentes gewerk het, nouer kontak opgeneem het.

Ek sou dus sê dat die belangrikste wyse waarop dr Naudé die skeidsmure afgebreek het was deur persoonlik met die swartmense kontak te maak en hom te vergewis van hulle omstandighede en na hulle roepstemme om bevryding te luister.

Vraag 3: Op watter wyse het dr Naudé waardering getoon vir die godsdienstige tradisies van ander wat verskil het van die van sy eie?

Respons: Ek dink dat dr Naudé deur die bevryding wat hy in

homself beleef het toe hy hom van die *Afrikaner-establishment* losgemaak het en die Christelike Instituut gestig het, hy in die eerste plek die eng grense van sy eie kerklike verband deurbreek het en met talle mense van baie verskillende kerke begin saamwerk het. Dit het sy gees verruim en hy was nie meer 'n gevangene van sy eie taal, kultuur en tradisies nie. Hy kon vrylik met mense van ander kerklike tradisies kommunikeer. Sodoende is sy gees ook verruim om mense van ander godsdienstige tradisies te respekteer en vrylik met hulle om te gaan. Dit was veral ook sy kontak met die Indiër gemeenskap met wie hy in noue aanraking gekom het deur die NG Kerk se sendelinge wat onder die Indiërs gewerk het. Manne soos Proff Charl le Roux en Gerrie Lubbe het hierin 'n belangrike rol gespeel.

Vraag 4: Op watter wyse het dr Naudé, volgens u die hoop en wanhoop wat hy beleef het oor die situasie in Suid-Afrika met ander gedeel?

Respons: Wat sy hoop betref, glo ek dat dit geheel en al gevestig was op die bevryding van die land uit die greep van die politieke ideologie van apartheid. Daarvoor het hy gewerk en gebid en dit bly hoop. En sy wanhoop was oor die Afrikaners en hulle regering wat met verhardheid bly glo het dat apartheid die enigste oplossing vir rasse verhoudings in Suid-Afrika was. Oor die Afrikaners se houding het hy dikwels ook teenoor my, sy wanhoop uitgespreek.

Hierdie hoop en wanhoop het hy met ander gedeel deur sy besonder

gawe van kommunikasie. Dr Naudé het elke mens met wie hy gepraat het, ernstig geneem en het veral die vermoë gehad om te luister. Deur sy innemende geaardheid kon hy mense gou op hulle gemak laat voel en kon hy dus sy hart teenoor hulle uitpraat en met hulle sy hoop en wanhoop deel.

Vraag 5: Wat sou u sê was die grootste dryfveer wat dr Naudé daartoe gebring het om te sê apartheid was verkeerd, en watter rol het die Bybel hierin gespeel?

Respons: Soos reeds hierbo aangedui, glo ek dat dit deur sy persoonlike kontak met swartmense was dat sy oë begin oopgaan het. Dit was een van die geslaagste taktieke van die apartheidsregime dat dit die kontak tussen wit en swart in die land tot 'n minimum beperk het. So moes 'n wit persoon wat 'n swart woonbuurt wou binnegaan, eers om 'n permit vir toegang aansoek doen.

Daarin moes hy aandui vir watter doel hy die woonbuurt wou binnegaan, vir wie hy gaan spreek en waarom en hoe lank sy verwagte teenwoordigheid in die woonbuurt sou wees. Aan hierdie wet is ek self nog onderwerp toe ek predikant van die swart gemeente in Mamelodi geword het. Ek het dit egter slegs eenkeer gedoen en toe besluit dat ek nooit weer toestemming sou vra nie omdat dit 'n skreiende wyse van inperking van mense se vryheid van beweging beteken. Ek het hierin dus die weg van burgerlike ongehoorsaamheid gevolg. Dit was juis hierdie soort strategie van

apartheid wat dr Naudé ingesien het as van die ergste vergrype teen swartmense se menswaardigheid. En wat onregverdig was, het hy as teen die Bybel se weg vir die mens en die samelewing beskou.

Ongelukkig het Beyers Naudé weinig geskryf en geskryfte nagelaat waarin hy sy persoonlike teologiese beskouings nader uitgespel het. Naudé was 'n aktiewe mens (aktivis) en daarom het hy weinig tyd gevind om teologies te kon produseer. Daar is egter talle ander geskryfte wat hy gelewer het. 'n Sistematiese uiteensetting van sy teologiese insigte en beskouings het egter ontbreek. Maar as 'n diep gelowige mens, spreek dit vanself dat dr Naudé sy beskouings vanuit die Bybel sou begrond.

Vraag 6: Op watter wyse het dr Naudé medelye en ontferming teenoor mense betoon?

Respons: Ja, omdat dr Naudé so 'n simpatieke (ireniese) mens was, was medelye en ontferming natuurlik deel van sy menswees. Hy het dit in die eerste plek betoon deur gewillig te wees om na die swartmense te luister en hulle noodkrete ernstig te neem. Op die wyse het hy hom aan die kant van die verdruktes en die armes geskaar. Hy het deur sy buitelandse kontakte dan ook groot somme geld ingesamel en in diens van die armes in die swart gemeenskappe gestel. Hiervan was die talle beurse wat hy aan swart

leerlinge en studente beskikbaar gestel het, waarskynlik die belangrikste.

Vraag 7: As u die leierskapsrol van dr Naudé sou tipeer, hoe sou u dit beskryf?

Respons: In die eerste plek sou ek sê dat dit sy charismatiese persoonlikheid was wat hom 'n besondere mens gemaak het. En met charismaties bedoel ek dat hy mense ernstig geneem het, ander wat van hom verskil het, nooit summier verwerp het nie, baie simpatiek kon staan selfs teenoor diegene wat hom verwerp het en nooit toegelaat het dat bitterheid van hom besit neem nie. Hy het rustig en ongesteurd sy weg gegaan en dit gedoen waarvan hy oortuig was dat hy dit moes doen.

Vraag 8: Indien iemand dr Naudé sou tipeer as 'n gewonde geneser, sou u daarmee saamstem?

Respons: Ja, iemand sou hom as sodanig kon tipeer. Persoonlik dink ek nie dat dr Naudé homself as sodanig sou tipeer nie. Hy het homself nooit as gewond beskou nie. Hy het trouens begrip gehad vir diegene wat hom bestry en verwond het. Dit klink na 'n soort kontradiksie – enersyds het ander hom wel gewond maar self het hy nooit verwond gevoel nie en nooit soos 'n gewonde mens opgetree nie. Daarom sou ek hom eerder as 'n verwonde geneser wou beskryf. Miskien moet 'n mens nader ingaan op die betekenis-

konnotasie van die twee woorde, gewond en verwond. Hulle lê dig bymekaar maar daar is tog wel 'n ander nuanse wat aan die woord verwond verbonde is. Geneser was hy wel omdat hy probeer heelmaak het wat in Suid-Afrika stukkend gegaan het, nl. menslike verhoudings.

Vraag 9: Hoe sou u die bydrae wat dr Naudé gelewer het in die aftakeling van apartheid tipeer?

Respon: Vir my is die belangrikste dat dr Naudé 'n simbool van verzet geword het. Hy het nie slegs wat verkeerd was geopponeer nie maar hom daarteen verzet. En daar is 'n daadwerklike verskil tussen opponeer en verzet. Verzet dui op die daad. Hy was onder andere gewillig om aan straatoptogte as teken van verzet deel te neem – 'n optrede wat in die apartheidsjare as blasfemie beskou is en daarom beskou as 'n optrede waaraan geen ordentlike Christenmens moet meedoen nie. Opponeer bestaan gewoonlik slegs in woorde. Dr. Naude het die simbool geword van Afrikaner bevryding.

Juis omdat hy so 'n besondere leiersrol onder die Afrikaners gespeel het en hom uiteindelik teen hulle daad verzet het, het hy vir talle ander Afrikaners tot inspirasie gedien. Die feit dat hy as Afrikaner kerkleier nie bereid was om te swyg oor wat hy as verkeerd beskou het nie, het aan hom beslis 'n ere-plek in die geskiedenis van die Afrikaners verleen.

Vraag 10: Watter rol het persoonlike vroomheid, soos onder andere

gebed en Bybelstudie, na u mening in die lewe van dr Naudé gespeel?

Respons: Soos reeds hierbo in antwoord op 'n ander vraag, vermeld, was dr Naudé 'n vroom mens. Ek sou hom selfs as van piëtistiese godsdienstige oriëntering beskou. Ek glo dat hy dit hoofsaaklik in sy opleiding as predikant meegekry het. Die spiritualiteit van die NG Kerk was immers altyd sterk Piëtisties geneigd. Miskien was dit ook die rede dat dr Naudé, soos dit gewoonlik met 'n Piëtistiese geestelike instelling gesteld is, nooit werklike belangstelling in die teologie getoon het nie. Hy was 'n man van van die daad en daarby van vroomheidsdade. Sy Piëtistiese instelling het hom egter geen nougesette mens gemaak nie. Hy het tog ook 'n ruimheid van gees gehad wat strenge godsdienstige grense deurbreek het.

Watter rol gebed en Bybelstudie in sy persoonlike geloofsluwe gespeel het, sou ek nie kan sê nie. Ek neem egter aan dat as gevolg van sy vrome instelling, hy wel die Bybel voortdurend sou bestudeer het. Ek dink dat dr Naudé liefself die vraag na sy Bybelstudie en gebedsluwe sal moet beantwoord. Dit is immers sake waarvoor 'n mens nie ligtelik met ander oor sal praat nie, tensy jy daarmee 'n soort aansien wil verwerf.

Bylae E: Onderhoud met Rudolph Meyer. (Vriend van Beyers Naudé en redakteur van Pro Veritate).

Vraag 1: In watter hoedanigheid het u dr Beyers Naudé geken ?

Respons: Ek het hom geken as vriend , as medewerker, as redakteur van Pro Veritate, en as direkteur van die CI. Ons was saam op Zenith drukkery se raad, en het gesamentlike projekte

bedryf soos die Botshabelo trust vir arm mense. Ons was ook nou betrokke by die eenheidsproses tussen die NGKA en die NGSK. Ons het ook tegelyk uit die NG Kerk bedank. Ek ken hom reeds van 1962.

Vraag 2: Op watter wyse het dr Naudé volgens u die skeidsmuur wat mense van mekaar geskei het in hierdie land probeer afbreek ?

Respon: Hy het persoonlike kontak met leiers gehad en hul probleme met hulle bespreek. Hy wou kerke bymekaarbring en het debatte met andersdenkendes soos Prof Carel Boshoff gevoer. Hy het baie skryfwerk gedoen, maar veral het hy hom op die evangelie beroep en vir kerkeenheid beywer. Hy het mense van verskillende kulture bymekaar gebring sodat hulle hulle griewe, nood en smart met mekaar kon deel, veral die nood van die Swart bevolking wat gelyk het onder apartheid is onder die aandag van die Blankes gebring.

Vraag 3: Op watter wyse het dr Naudé waardering getoon vir die godsdienstige tradisies van andere wat verskil het van die van sy eie?

Respon: Hy het sy opposisie met respek benader en na hulle kant toe oorgebuig en was bereid om die tweede myl te loop. Hy het waardering gehad vir die godsdienstige tradisies van andere . Hy het graag na mense geluister en wou hulle op persoonlike vlak

bereik. Dit was tegelyk sy sterkpunt, maar ook sy swakpunt was dat hy te maklik toegee het.

Vraag 4: Op watter wyse het dr Naudé, volgens u die hoop en wanhoop wat hy self beleef het oor die situasie in Suid Afrika met ander gedeel?

Respons: Hy was 'n positiewe mens wat baie hoop gehad het en uitgestraal het. Sy hoop was groter as sy wanhoop, ongeag hoe haglik die omstandighede was. Sy wanhoop was dat daar nie verandering in Suid Afrika gekom het nie. Dit het hom gedryf om vir sanksies te vra. Die besluit was dalk eerder uit sy wanhoop gebore.

Vraag 5: Wat sou u sê was die grootste dryfveer wat dr Naudé daartoe gebring het om te sê apartheid was verkeerd, en watter rol het die Bybel daarin gespeel?

Respons: Die nood van die Swartmense en sy kontak met anderskleuriges het hom onder die indruk gebring van hulle lyding. Hy het sy standpunte altyd getoets aan die Bybel, en het apartheid vanuit die Bybel afgewys.

Vraag 6: Op watter wyse het dr Naudé medelye en ontferming teenoor mense betoon?

Respons: Hy het dit op allerlei maniere gedoen. Op strukturele vlak het hy groot maatskappye uitgedaag om iets aan die nood van die Swartman te doen. Op persoonlike vlak het hy waar hy kon geld ingesamel wat hy aan die armes uitgedeel het.

Vraag 7: As u die leierskapsrol van dr Naudé sou moes tipeer, hoe sou u dit beskryf?

Respons: Hy was 'n empatiese leier en nie voorskriftelik nie. Hy was ondersteunend en het daarin geslaag om ander op die voorgrond te stel. Sy styl was meer demokraties as outokraties.

Vraag 8: Indien iemand dr Naudé sou tipeer as 'n gewonde geneser, sou u daarmee saamstem en waarom ?

Respons: Ek sou sê dat hy wel gewond was , maar dan nie in die sin van 'n slagoffer nie. Hy was eerder 'n benadeelde geneser. As die lewe hom wonde toegedien het, het hy dit goed verwerk.

Hy het egter die pyn van ander fyn aangevoel omdat hy so empaties was. Hy het die nood van ander probeer verstaan.

Vraag 9: Hoe sou u die bydrae wat dr Naudé gespeel het in die aftakeling van apartheid tipeer?

Respons: Sy naam is in die hoogste kringe genoem , soseer dat die ANC hom genader het om hulle by die regering te verteenwoordig

in die gesprekke oor 'n nuwe toekoms. Hy het 'n groot rol gespeel om ook in die buiteland die situasie in Suid Afrika vir mense te interpreteer. Hy het ook die onderbou vir sanksies verskaf. Sy publieke Getuienis was belangrik en sy stem het selfs tot in die parlement in Nederland weerklink.

Vraag 10: Watter rol het persoonlike vroomheid, soos onder andere gebed en Bybelstudie na u mening in die lewe van dr Naudé gespeel ?

Respons: Hy was 'n toegewyde mens wat baie gebed en op die Here vertrou het. Hy het in die Bybel probeer naspur wat die Here van hom vra, veral die vraag na God se wil was vir hom belangrik. Veral die Bybel se aanspraak dat ons aan God meer gehoorsaam moet wees as aan mense het hom sy lewe lank beïnvloed.

Bylae F:

1 Pro Veritate: Die sestigerjare. 1962 - 1970

Die Suid Afrikaanse samelewing in die sestigerjare, is gekenmerk deur die implementering van apartheid. Wette soos die Wet op Gemengde Huwelike, die Bevolkingsregistrasiewet en die Wet op Bantoe onderwys, is al strenger toegepas en geadministreer. Die

tydperk na 1962 was ook die tydperk na die ekumeniese breuk te Cottesloe, die stigting van die Christelike Instituut, en die opkoms van die Swart Bewussynsbewegings.

In hierdie tyd het *Pro Veritate* gedien as klankbord en instrument waardeur die gewete van die kerke sensitief gehou is vir die rasse en kleurvraagstuk in Suid Afrika. Verskeie sake het onder die loep gekom. Die roeping van die kerk in 'n veelrassige gemeenskap is aangespreek. Die verganklikheid van 'n ideesisteem (ideologie) soos apartheid en dat mense nie hul hoop daarop moes vestig nie het aandag geniet.

'n Ander saak wat beklemtoon is, was die eenheid van die kerk. Die isolering van gelowiges op gemeentelike vlak van die universele kerk word uitgelig. Nog 'n tema wat aangeraak is, was dat die tydsgewrig waarin die kerke hulle bevind het, gevra het vir 'n profetiese roepstem. Die invloed van die ekumene op die lewe van die Christen word ook in *Pro Veritate* beskryf.

Daar word gekies vir die ekumeniese visie van die Wêreldraad van kerke. Ekumenisme in die kerk, as beweging van die Heilige Gees word beskryf in terme van die beweging van *Faith and Order* en *Life and Work*. Beyers Naudè spreek hom ook ten gunste daarvoor uit vir die daarstelling van 'n Belydende Kerk op voetspore van die Duitse ervaring van die dertigerjare, waar Dietrich Bonhoefer 'n leidende rol gespeel het. Die term “Belydende Kerk,” beteken vir Beyers Naudè nie nuwe kerkformasie nie. Dit beteken eerder dat

Christene uit elke denominasie hulle kerke oproep om 'n ondubbelsinnige standpunt en getuienis vanuit die Woord van God te laat hoor. Die gebrek aan Bybelse vorming en teologiese begrip onder lidmate word ook betreur in hierdie tydperk. In Volume 5 van *Pro Veritate* is dit duidelik dat Beyers Naudé se ekumeniese roepstem ook in die buiteland weerklank gevind het.

Sterk standpunt word in hierdie tyd ook uitgespreek teen die onskriftuurlike beleid van apartheid en rassevooroordel in die samelewing. Die Afrikaner en sy kerk word ook daarmee daarmee gekonfronteer dat hulle verdedigers is van 'n party-politiese ideologie. Ook die projekte van die Christelike Instituut soos Sprocas geniet aandag in die blad. Sprocas was 'n projek wat gesamentlik deur die Suid Afrikaanse Raad van kerke en die Christelike Instituut geloods is, met die oog op die transformasie van die Suid Afrikaanse samelewing. Beyers Naudé waarsku ook in *Pro Veritate* dat die stilswyende stem van die meerderheid anderskleurige landgenote, die Blankes in die land onrustig behoort te stem.

Hieronder volg uittreksels uit die volumes wat in die sestigerjare van *Pro Veritate* verskyn het, waarin spesifiek die ekumeniese wekroep van *Pro Veritate* uitgelig word. Die name van medewerkers word sover moontlik, vermeld.

Pro Veritate : Volume 1

In hierdie volume word veral aandag gegee aan die roeping van

die kerk in 'n veelrassige gemeenskap. Veral ook die jeug se dilemma word onder die soeklig geplaas. Die jeug se dilemma met die kerk se dogma en lewenspraktyk word in 'n redaksionele artikel belig. Die jeug van Suid Afrika se krisis om Christus se gebed om die eenheid van Sy kerk te versoen met die verdeeldheid van die kerk, word toegelig. 'n Christendom wat homself onttrek in die beoefening van persoonlike piëteit, en nie antwoorde het vir die lewe van die ingrypende vraagstukke van die dag soos rassisme nie, loop die gevaar om die jeug te verloor. Hiermee wil *Pro Veritate* dan ook 'n oproep doen op die publiek om die toekoms van die kerk en die rol van sy opkomende lidmate in die aanspreek van die rassedilemma in ag te neem (*Pro Veritate* 15.02.1963 : 3).

T o v die kerk en die belydenisskrifte word daarop gewys dat die Dordtse leerreëls daarvoor duidelik is dat die uitverkiesing van die gelowiges een en al is vir die gelowiges wat salig word. Die heil in Christus is bestem vir alle volke. Dit gaan in die belydenisskrifte net om die teenstelling tussen gelowiges en ongelowiges. Die evangelie is bestem vir alle volke (*Pro Veritate* 15 . 05. 1963 : 2).

Pro Veritate : Volume 2

In hierdie volume, in 'n artikel deur Prof J C G Kotzè, word verwys na 'n ideëstelsel wat vir 'n beskawing 'n gevoel van veiligheid en geborgenheid gee. Hier word implisiet verwys na die ideologie van apartheid. Sekere idees en oortuigings bevredig gemoedere, maar is nie blywend nie. Mense bou om bepaalde idees en oortuigings 'n stelsel. Dit kan egter gebeur dat sulke sisteme ineenstort, omdat die idees waarom hulle gebou is nie meer gemoedere bevredig nie. So kom die soekende mens tot nuwe idees. Wanneer die nuwe idees die massas aangryp, vind 'n platoverskuiwing plaas. Dis asof die een era afsluit en 'n ander een begin. Die rassituasie van die dag met al sy eise en spanninge, sal volwassenheid en rypheid van almal vereis.

Pro Veritate waarsku sy lesers dat die tyd besig is om te verander. Die realiteit sal verwerk moet word en daarvoor sal verantwoordelikheid aanvaar moet word. By die veranderde omstandighede sal aangepas moet word.

Die ideesisteme waarop mense hul hoop vestig, soos apartheid, sal uiteindelik ook tot niet gaan. *Pro Veritate* wil dus sy lesers oproep om bewus te wees van omstandighede wat besig is om te verander en daarby aan te pas (*Pro Veritate*, 15:06. 1963 : 2).

'n Ander saak wat in hierdie volume aandag geniet is die eenheid van die kerk. Die isolering van gelowiges op gemeentelike vlak van die universele kerk word deur Eerwaarde J B Hawkrige

uitgelig. Die gevaar dat hierdie isolasie daartoe kan lei dat individuele kerke hulle alleen as die ware kerk kan beskou, word toegelig. Daar word ook daarop gewys dat ‘n groeiende kerklike introversie kan lei tot konflik tussen die kerke. Sosiale opskuddings, ongelykheid, ook kulturele ongelykheid dra daartoe by. Die eenheid van die kerk is imperatief. Die kerke moet uit een mond kan praat (*Pro Veritate*, 15.08. 1963 : 6-7).

Nog ‘n saak wat in hierdie jaar aangeraak is, is dat die tydvak waarin die kerke hulle bevind, vra vir ‘n profetiese roepstem. In ‘n inleidingsartikel, word gemeld dat daar tye van krisis is waar profete nodig is wat kan uitroep: “So sê die Here !” Profete is nodig wat die duisternis van denke kan deurbreek. Te lank het Christene die verskoning gebruik dat die tyd nog nie ryp is nie. Die profetiese woord sny teen alle stemme en verwagtinge in. Dit skeur alle menslike pretensies aan flarde (*Pro Veritate*, 15.08. 1963 : 6-7).

Pro Veritate : Volume 3

Volume drie van *Pro Veritate* bevat ‘n artikel deur Samuel S. Seane oor die invloed van die ekumene op die lewe van die Christen. In hierdie volume word gekies vir die ekumeniese visie van die Wêreldraad van kerke. Ekumenisme in die kerk, as beweging van die Heilige Gees word beskryf in terme van die beweging van *Faith and Order* en *Life and Work*. Hier word dan ook verwys na

die eerste en tweede vergadering van die Wêreldraad van kerke, nl. 1948 te Amsterdam en 1954 te Evanston. By Evanston was die tema : *Christus, die hoop vir die wêreld* . Pro Veritate brei uit op hierdie tema . Die kerk se roeping as bewaarder van die evangelie, as gewete van die nasie, as God se nuwe skepping het implikasies vir die samelewing. Dit het implikasies vir die huis, vir die werkplek, vir die nywerhede, vir rasseverhoudinge, teen rassediskriminasie, teen uitbuiting en verdrukking en die verdraaiing van die evangelie van Jesus Christus. Die noodsaak dat alle Suid Afrikaners sal leer om na mekaar te luister, om met mekaar te praat, om mekaar te leer ken, om mekaar lief te hê en te respekteer, ongeag ras of kleur word uitgelig en dan word klem daarop gelig dat ekumenisme ons met hierdie taak kan help. *Pro Veritate* lê dus klem op die kommunikasiegebeure in ekumene (*Pro Veritate*, 15 . 09. 1964 : 5).

Volume 3 bevat ook 'n artikel oor jeugsake deur John Davies met spesifieke verwysing na die S C A, (*Students'Christian Association*.) Op negatiewe noot word veral verwys na die gebrek aan 'n duidelike sosiale mandaat by die SCA. Hier word egter ook op 'n positiewe noot verwys na die eendragtige getuienis wat vanaf die organisasie uitgaan in 'n land wat verdeel is op rassebasis. Die feit dat die S C A wat in Bloemfontein gestig is, eenheid oor alle grense (ras sowel as kultureel) heen soek word voorgehou as model

vir die res van die land en as simbool van hoop.

‘n Woord van vermaning word egter aan die S C A voorgehou. En dit is dat hulle altyd moet onthou dat hulle ook na die wêreld gestuur is. Hulle moet ook die gemeenskap waarbinne hulle getuienis moet lewer in hulle fokus hou. Die S C A word daarop gewys dat hulle ‘n interdenominasionele organisasie moet wees (*Pro Veritate*, 15.02. 1965 :2). Uit hierdie opmerkings word duidelik dat *Pro Veritate* die jeug as toekoms van die land teiken om tekens van hoop en samewerking daar te stel. Beyers Naudé se ekumeniese jeug studietoer het duidelik ‘n invloed op hierdie denke van *Pro Veritate* gehad.

Pro Veritate : Volume 4

In Volume 4 (15.07. 1965) van *Pro Veritate* spreek Beyers Naudé hom weereens ten gunste daarvoor uit vir die daarstelling van ‘n Belydende Kerk in Suid-Afrika. Die term “Belydende kerk,” beteken vir Beyers Naudé nie nuwe kerkformasie nie. Dit beteken eerder dat Christene uit elke denominasie hulle kerke oproep om ‘n ondubbelsinnige standpunt en getuienis vanuit die Woord van God

te laat hoor. Daar is vir hom parallele te trek tussen die situasie in Nazi Duitsland en Suid Afrika. Veral die algemene vrees reaksie onder Christene in Suid Afrika, soos in Nazi Duitsland, om hulle oor sake van die dag uit te spreek word vermeld. Hierdie vrees lei volgens Beyers Naudé tot onhoudbare kompromisse of onduldbare stilswye. Dit versterk die politieke beheer, wat kragtens die hele rassefilosofie wat sy beleid ten grondslag lê, strenger maatreëls aanlê teen die kerk en Christene wat uit suiwer Bybelse en Christelike oortuigings, onchristelike elemente in die rassebeleid veroordeel.

Die gebrek aan Bybelse vorming en teologiese begrip onder lidmate word ook betreur. Daar word 'n appèl gedoen op lidmate van die onderskeie kerk om hul sondige stilswye oor die landsituasie te laat vaar. Hierdie getuienis waartoe Beyers Naudé die onderskeie kerke oproep is 'n getuienis van die erkenning van die beeld van God in elke mense ongeag sy stand of kleur, en van die beoefening van naasteliefde, medemenslikheid en geregtigheid in alle menslike en maatskaplike verhoudinge.

Pro Veritate doen dan 'n beroep dat daar meer gesante van God sal wees wat gedring deur die Woord van God sal getuig. Hierdie getuienis is die getuienis van die eenheid van alle Christene, in liefde gemeenskap en diens, oor die grense van taal en ras en volk en kerk heen (*Pro Veritate*, 15.07. 1965 :6).

In Volume 5 van *Pro Veritate* is dit duidelik dat Beyers Naudé se ekumeniese roepstem ook in die buiteland weerklank gevind het. In die Gereformeerde Weekblad van 11 November 1966 doen Prof J van den Berg van die Vrije Universiteit van Amsterdam 'n dringende appèl op die Nederduitse Gereformeerde Kerk se Algemene Sinode om sy besluit oor die Christelike Instituut in heroorweging te neem.

Die Algemene Sinode het besluit om die Christelike Instituut te verwerp as 'n dwaalrigting wat die suiwere leer ondermyn, die goeie orde in die kerk ondergrawe en tweedrag onder lidmate saai. Prof J van den Berg spreek sy beswaar uit oor hierdie besluite van die Algemene Sinode en spreek hom in geen onduidelike taal uit ten gunste van die werksaamhede van die Christelike Instituut. Daar word daarop gewys dat die Christelike Instituut 'n gemeenskap van Christene is, gebaseer op die Woord van God.

Die Christelike Instituut se rol om mense bymekaar te bring in 'n band van gehoorsaamheid en liefde word hoog aangeprys, maar die gedagte dat die Christelike Instituut 'n dwaalleer is, word sterk afgewys. Ook t o v die ondermyning van die goeie orde kan niks teen die Christelike Instituut ingebring word nie. Die Christelike Instituut word gewaardeer as stimulus om die probleme wat die Suid Afrika van die dag konfronteer vanuit die Woord van God te bestudeer en lig vanuit die Skrif daarop te werp. In die betrokke

artikel word ook 'n lansie gebreek vir Beyers Naudè. Hy word getipeer as iemand wat leef en dink vanuit die radikaliteit van die geloof in Jesus Christus. 'n Dringende appèl word vanuit die kerk in Nederland gedoen om 'n 'moeder' te wees wat nie haar ore vir haar kinders toestop nie. Die kerk word geroep om saam met die Christelike Instituut te soek na die weg wat God vir Suid Afrika wys (*Pro Veritate*, 15. 12 .1966 : 10 -11).

Volume 5 van *Pro Veritate* bevat onder andere ook 'n Inleidingsartikel waarin sterk standpunt ingeneem word teen die onskriftuurlikheid van die beleid van apartheid. In hierdie artikel word daarop gewys dat die aanhangers van die ideologie van apartheid, die fundamentele kritiek teen die ideologie probeer ontwyk deur die kritiek daarteen onder die noemer van die liberalisme te bring. Die feit dat die Bybel betrek word om formele kerklike gesag te legitimeer, en die ideologie van apartheid sodoende te kanoniseer, word verwerp.

Pro Veritate : Volume 6

Volume 6, nommer 11 van *Pro Veritate*, word gewy aan vooroordeel en rasseverhoudinge, geskryf deur J P Feddema. *Pro Veritate* wys daarop dat Christene nie die bestaande orde mag verabsoluteer nie, maar dat die evangelie oproep tot 'n aktiewe deelname aan allerlei pogings om die maatskappy te herstruktureer. Hierdie herstrukturering word in nie-geweldadige sin verstaan in

die sin dat mense van verskillende rasse mekaar kan ontmoet as medemense en as medeburgers van dieselfde “maatskappy”. Christene kan hulle nie by die bestaande , by die onreg, by groeps-egoïsme neerlê nie (*Pro Veritate*, 15.03.1968 :7).

In volume 6, nr 12, word die kerke opgeroep om ‘n lewe van versoening te leef. ‘n Lewe van versoening hou dan in dat die mure wat tussen mense opgerig word, nie aanvaar moet word nie. Die gemeentes sal apartheid in die sin van volstrekke skeiding moet afwys. Dit is die implikasie van Christus se versoeningswerk , wat die tussenmuur tussen Israel en die volke weggebreek het (*Pro Veritate*, 15.04.1968 : 10).

Pro Veritate : volume 7

In Volume 7, no 1, in ‘n Hoofartikel, van *Pro Veritate* word die kerk van die Afrikaner daarmee gekonfronteer dat hulle verdedigers is van ‘n party politiese ideologie. Dit word bewys deur die feit dat die sosiale en politieke diskriminasie tussen bevolkingsgroepe op die basis van ras en kleur, deur die kerke as Bybels regverdigbaar verdedig word. Hoe meer rigied die toepassing van die

apartheidsbeleid raak, hoe meer dringend word die gevaar verbonde daaraan om die apartheidsbeleid teologies te sanksioneer. Die kerke in Suid Afrika, veral die Afrikaanssprekende kerke, word deur *Pro Veritate* opgeroep om krities te staan teenoor die heersende politieke beleid van apartheid. Om dit te doen word voorgestel dat die kerke die Woord van God suiwer verkondig. Niks is so gevaarlik vir die ideologie as 'n suiwere verkondiging van die Woord van God nie. Daarom word van predikers gevra om met groter dringendheid aandag te gee aan die suiwere Woordverkondiging wat ook krities teenoor die apartheidsideologie is.

Pro Veritate neem standpunt in teen die Nasionale Party wat die ideologie van apartheid sanksioneer. Hiermee wil *Pro Veritate* ook politieke kritiek op die partypolitieke ideologie van die dag lewer. Die kerke in Suid Afrika word opgeroep om nie die ideologie van apartheid te sanksioneer nie, maar die politiese implikasies van die evangelie van versoening vir die multikulturele Suid Afrika te verkondig (*Pro Veritate*, 15.06.1968 : 18-19).

Pro Veritate is ook fyn ingestel op die ekumeniese wêreld se kritiese stem teenoor die ideologie van apartheid. Veral die Nederduitse Gereformeerde kerk word in die spervuur gestel vanweë die kerk se noue verbondenheid aan die ideologie van die staat. In die proses het een van die invloedrykste Hoofstroomkerke van die dag sy volgens *Pro Veritate*, sy openheid vir die ekumeniese stem van die wêreld gekompromiteer (*Pro Veritate* 15.09.1968 : 3).

Veral die Gereformeerde Ekumeniese Sinode se vergadering te Lunteren se standpunt oor rasse-aangeleenthede het die apartheidsideologie volgens *Pro Veritate* direk uitgedaag, deur te verklaar dat Christelike eenheid uitdrukking vind in gesamentlike aanbidding, en die viering van Nagmaal deur Christene ongeag hulle ras of kleur. Helaas het die Ned Geref Kerk in gebreke gebly om sy steun vir apartheid in heroorweging te neem (Ryan, C 1990 : 120).

Pro Veritate : volume 8

Wat van belang is in volume 8 van *Pro Veritate* is die aandag wat *Sprocas* (*Study project on Christianity in Apartheid Society*) geniet in die blad. Peter Randall skryf in die blad dat *Sprocas* 'n twee jaar projek is wat gesamentlik deur die Suid Afrikaanse Raad van kerke en die Christelike Instituut geloods is.

Die doel was om apartheid te ondersoek aan die hand van die Woord van God, en aanvaarbare praktiese alternatiewe daar te stel. Ondersoek is gedoen na die Suid Afrikaanse opvoedingstelsel en duidelike patrone van geïnstitusioneerde apartheid is daarin geïdentifiseer. So dien die apartheidstelsel volgens *Sprocas* byvoorbeeld daartoe om groepsverdeeldheid te bevorder, die indoktrinering van kinders om te glo dat apartheid die enigste aanvaarbare beleid vir Suid Afrika is, en die uitsluiting van Swart ,

Bruin en Indiër landgenote by die besluitneming rakende die onderwys van die land. 'n Verdere 21 ander ongelykhede in die onderwysstelsel is geïdentifiseer, soos ongelyke salarisskale tussen onderwyspersoneel, en die ongelyke verspreiding van handboeke tussen leerlinge van die verskillende bevolkingsgroepe. *Pro Veritate* fokus dus die aandag op samelewingspraktyke wat ongelykheid in die samelewing bevorder (*Pro Veritate* 15. 01.1969 : 11).

Die temas wat aan die orde was in *Pro Veritate* in die sestigerjare , soos bv. die roeping van die kerk in 'n veelrassige gemeenskap en die invloed van die ekumene op die lewe van die Christen reflekteer die fokus van die Wêreldraad van kerke vanaf 1948 tot en met die Raad se vergadering te Uppsala in 1968. Die sentrale tema in hierdie tyd , soos reeds aangetoon, was *die herontdekking van die kerk se rol in die wêreld, sowel as die kerk se rol om daar te wees vir die wêreld.*

2 *Pro Veritate*. Die sewentigerjare: 1970– 1976.

Die sewentigerjare van die twintigste eeu sou vir Suid Afrika op alle gebiede, ook op ekumeniese gebied van deurslaggewende belang wees. Dit was die dekade van die Soweto-opstande. Die vroeë sewentigerjare sou ook die opkoms van die swart bewussynsbewegings sien, asook die vestiging van die *University Christian Movement*, wat sterk bande met die C I gehad het. In

hierdie jare, soos reeds aangetoon, is Swartmense van verblyfreg ontnem, maatskaplik ontwortel en het hulle gely onder verdrukkende maatreëls soos gedwonge verskuiwings. Dit was ook die tyd waarin die Schlebusch-sage en Beyers Naudé se gepaardgaande verhoor plaasgevind het, wat later bespreek sal word.

In hierdie tyd is sleutelleiers van verskeie protesorganisasies, swart en wit, soos die *National Union of South African Students* en die *South African Students' Organization* “asook die *Black People's Convention*, verban. Die C I is ook as “geaffekteerde organisasie” verklaar en van buitelandse befondsing ontnem. Al hierdie sake word in die redaksionele kolomme en artikels van *Pro Veritate* weerspieël.

In die sewentigerjare het die C I en *Pro Veritate* se fokus ook begin verskuif. Beyers Naudé het algaande ook die sg. Swart Teologie en die Swart bewyssynsbeweging se idees begin propageer. Veral die Sprocas studies het aan Beyers Naudé en die lede van die Christelike Instituut geleentheid gebeid om met die swart bewussynsbeweging in gesprek te tree. Die redaksionele uitgawe van *Pro Veritate* van Maart 1970 word ingelui met die vraag : “Nou of nooit ?” Met hierdie oproep word Christene, veral leraars

uit die Nederduitse Gereformeerde familie, opgeroep om met woord en daad teen die onreg in Suid Afrika te getuig, sodat verandering sonder geweld kan plaasvind. *Pro Veritate* waag om 'n profetiese aanspraak te maak deur te voorsien dat die finale strukture vir geslagte wat gaan kom, in die sewentigerjare vasgelê gaan word.

Toenemende kritiek word in die vroeë sewentigerjare se uitgawes van *Pro Veritate* teen die apartheidsregering uitgespreek. Die redaksionele kolomme stel dit onomwonde dat die Skrif aan die muur is vir die apartheidsideologie.

Pro Veritate roep Christene en kerke op om nie langer meer hul steun aan die onchristelike sisteem van apartheid te verleen nie. *Pro Veritate* sien die kortsluiting in die kommunikatiewe gebeure in Suid Afrika as 'n dringende krisis wat aangespreek moet word. Die Soweto opstande was inderdaad 'n keerpunt in die geskiedenis van die Suid Afrikaanse samelewing, maar ook van die van die kerke.

Dit was die afloop van langdurige verset en frustrasie met 'n politieke beleid wat ook kerke onderling verdeel het en die profetiese stem van die kerke verdeel het. Ook die gebeure word skerp toegelig in *Pro Veritate*.

In 'n inleidingsartikel van die Junie 1976 uitgawe van *Pro Veritate* onder die opskrif : *Dit is besig om te gebeur*, is verwys na die kolonialisme van die kerk wat besig is om verbreek te word –God is

besig om te gebeur! (*Pro Veritate*, 15 Maart 1976). Nie lank hierna nie, op 16 Junie sou die Soweto opstande losbreek. Die krisis waarin Suid-Afrika hom op ekumeniese, kerklike, maatskaplike en politieke gebied bevind het in die sewentigerjare vind neerslag in die *Pro Veritate* van die sewentigerjare. Vervolgens word aandag gegee aan die volumes van *Pro Veritate* wat in die sewentigerjare verskyn het, waarin die ekumeniese wekroep van *Pro Veritate* verder toegelig word.

Pro Veritate : volume 9

Die negende volume van *Pro Veritate* (*Pro Veritate*, 15 . 10 . 1970 : 24) bevat 'n inleidingsartikel deur Beyers Naudé getitel : *Die skeiding van die weë*. Dit is 'n gepaste titel gesien in die lig van *Pro Veritate* en die Christelike Instituut se ekumeniese fokus ook in die sewentigerjare. Algaande word meer gefokus op die lot van die Swartman in Suid Afrika.

Beyers Naudé verwys in hierdie artikel na die besluit wat die Uitvoerende komitee van die Wêreldraad van kerke geneem in Arnoldshaim, Duitsland. Hierdie besluit word genoem as net so belangrik as Cottesloe, en as 'n katalisator en beslissing nie net vir die kerklike toneel in Suid Afrika nie, maar inderdaad vir die hele Suid Afrika.

Die inhoudelike van die besluit, was om fondse ten bedrae van

R143 000 ter ondersteuning van nie-militêre doeleindes aan die “bevrydingsbewegings“ in Suid Afrika beskikbaar te stel. Hierdie besluit het volgens Beyers Naudé ingrypende gevolge, en hy som die implikasie daarvan op in drie woorde, nl: *Verwydering-toetsing-beslissing*.

Teenoor die heftige reaksie in Suid Afrika en die verwerping van hierdie besluit deur die meerderheid van die blanke gemeenskap in Suid Afrika, weerklink die profetiese en ekumeniese stem van Beyers Naudé. Hy verwys in die *Pro Veritate* artikel na die reaksie van die Blanke gemeenskap as dat sou hulle besig wees met “selfverontskuldiging.” Beyers Naudé wys daarop dat hierdie reaksie die kloof tussen Suid Afrika en die wêreldwye gemeenskap net verder vergroot het, en dat dit nodig is dat alle Suid Afrikaners die hand in eie boesem moet steek en hulle eie aandeel in die gebeure wat tot die besluit gelei het, sou moes bely.

Beyers Naudé waarsku ook dat die stilswyende stem van die meerderheid anderskleurige landgenote, die blankes in die land onrustig behoort te stem. Beyers Naudé en die Christelike Instituut se kontak met swart Christene het egter ‘n groot dankbaarheid teenoor die deel van die kerk van Christus waargeneem, wat erns maak met die stem van die onderdrukte en die verontregte.

Beyers Naudé se waarneming was dat hoe heftiger die Blankes se

stem teen die besluite van die wêreld kerklike gemeenskap was, hoe meer het daar by die swart Christene die besef begin kom dat hulle bevryding van die slawerny van apartheid nie van die “wit Faraos” sal kom nie. Die weg tot geweld sou al hoe meer as ‘n uitweg gesien word. Dit is inderdaad profetiese woorde wat later met die Soweto onluste in 1976 die land sou laat brand (*Pro Veritate*, 15 . 10 . 1970 : 24).

In Volume 9 van *Pro Veritate* verskyn ook ‘n redaksionele artikel oor die vergadering van die Wêreldbond van Gereformeerde kerke te Nairobi. Daar word gemeld dat die stem van veroordeling teen apartheid uit die ekumeniese wêreld al hoe harder begin spreek het, en dat wat ‘n fluistering by Cottesloe was, en ‘n vermaning by Lunteren, nou by Nairobi ‘n ondubbelsinnige veroordeling van die onregverdigbare rassepraktyk in Suid Afrika geword het.

Nairobi stel volgens *Pro Veritate* dit duidelik dat enige lering of praktyk wat aandrang op rassesegregasie as ‘n wet van die kerklike lewe, in teenspraak is met die wese van die kerk en dat daar gestreef moet word daarna om houdinge van rasse-meerderwaardigheid en – vooroordeel uit te roei deurdat die kerk sy lidmate volhardend oplei tot volle rypheid in rasseverhoudinge. Daar word deur *Pro Veritate* die hoop uitgespreek dat die NG Kerk hierdie aanbevelings ter harte sal neem (*Pro Veritate*, 15 .09. 1970).

Pro Veritate : Volume 10

Die relatiewe radikale benadering van die *University Christian Movement* het volgens Randall die denke van die Christelike Instituut en sy leierskap beïnvloed (Randall, P 1982 : 36). Die University Christian Movement het ook 'n belangrike invloed op die ekumeniese denke van Beyers Naudé uitgeoefen. 'n Metodiste leraar, dr Basil Moore was die stigter daarvan in 1967. Die doel van die beweging, was om Christen studente van alle rasse by die studie van die sosiale implikasies van die evangelie vir Suid Afrika te betrek. 'n Swart Teologie projek het byvoorbeeld gefokus op Swart Bewussyn in verhouding met die evangelie van Jesus Christus.

Die boodskap van die evangelie volgens *Swart Teologie*, was om die Swart mense van hul vervreemding van God , maar ook van hul minderwaardigheidskompleks te bevry sowel as hul voortdurende afhanklikheid van andere. Swart teologie het "Bevrydingsteologie" geword, en 'n sterk swart koukus het het vanuit die *University Christian Movement* ontstaan. Studenteleiers soos Steve Biko en Barney Pityana is die vrug van die beweging. Beyers Naudé het algaande ook die sg. Swart Teologie en die Swart

Bewussynsbeweging se idees begin aanvaar. Veral deur die *Sproccas* studies het Beyers Naudé en die lede van die Christelike Instituut in gesprek met die Swart Bewussynsbeweging getree. Hierdie ontmoetings het weer gelei tot indringende selfondersoek by veral ook Beyers Naudé. Veral ook het hy erns gemaak met swart Christene se siening oor die toekoms in die lig van Christus as bevryder (Ryan C, 1990 : 142-143). Swart teologie wat fokus op die lot van die Swartmens en 'n groter klem op bevryding geniet veral die aandag in die *Pro Veritate* uitgawes van die sewentigerjare.

Hierdie fokus op die belewenisse van Swart Christene word ook in *Pro Veritate* van die sewentigerjare weerspieël. Die redaksionele uitgawe van *Pro Veritate* van Maart 1970 word ingelui met die vraag : “ Nou of nooit ? “ Die owerhede in Suid Afrika word van totalitarisme beskuldig , met verwysing na die verbanning van drie Christelike werkers uit Namibië.

Christene in Suid Afrika word daarop gewys dat hulle met enige onchristelike wet (soos rasseklassifikasie) in botsing sal moet kom en dit word vergelyk met die optrede van Christus, wat met die ideologieë van Sy dag gebots het. Christene, veral leraars uit die Nederduitse Gereformeerde familie , word opgeroep om met woord en daad teen die onreg in Suid Afrika te getuig, sodat verandering sonder geweld kan plaasvind. *Pro Veritate* waag 'n profetiese aanspraak deur te stel dat die finale strukture vir geslagte wat gaan

kom in die sewentigerjare vasgelê gaan word.

Veral wil *Pro Veritate* sy lesers en gelowiges in Suid Afrika daartoe oproep om te besef dat Suid Afrika hom nie maar net in ‘n oorgangstydperk bevind nie. Die tydsgewrig waarin Suid Afrika hom bevind, is eenmalig, onherhaalbaar en onherroeplik. Dit is vir Beyers Naudé belangrik dat die antwoord op die tyd beslissend is vir die toekoms. Onreg mag nie goedgepraat word nie, want dit is ‘n verloëning van Christus. Permanente houdinge en strukture word volgens *Pro Veritate* vasgelê wat beslissend is vir die toekoms, daarom kan daar nie maar net kritiekloos na die situasie in die land gekyk word nie (*Pro Veritate*, 15.03.1972 :1).

In Volume 10 van *Pro Veritate* word ook gereflekteer oor die implikasies van die Uppsala byeenkoms van die Wêreldraad van kerke in 1968. Die internasionale gemeenskap se kritiek op die apartheidsideologie word ook verreken.

Pro Veritate stel dit onomwonde dat rassisme, soos ook binne die Suid Afrikaanse rassekonteks weerspieël, neerkom op ‘n ekumenies-ekklesiastiese probleem, m.a.w ‘n probleem van kerklike eenheid en geloofwaardigheid. Dit is ‘n bedreiging en belemmering van die getuienis van die evangelie (*Pro Veritate* 13.12. 1971 : 7).

Pro Veritate : Volume 11

In Volume 11 van *Pro Veritate* word aandag gegee aan die kerke se rol in die handhawing van apartheid. In hierdie uitgawes is onder andere ook 'n bydrae deur dr A. Boesak, wat juis hieraan gewy is. Dr Boesak gaan van die standpunt uit dat veral die Nederduitse Gereformeerde Kerk se steun vir die apartheidspolitiek een van die belangrikste elemente was dat die regering van die dag vir soveel jare apartheid ideologies en staatkundig kon in stand hou. Want agter die filosofie en geskiedenis van geskeidenheid, staan ook die geskeidenheid van die Afrikaanse kerke (*Pro Veritate*, Feb 1973 : 6).

In Volume 11 van *Pro Veritate* word ook besondere melding gemaak van die internasionale erkenning van die werk van Beyers Naudé. Die Vrije Universiteit van Amsterdam het naamlik 'n eredoktersgraad in die teologie aan hom toegeken. Die bekroning het geskied vir die onvermoeide en deeglike arbeid vir kerkeenheid, geregtigheid en versoening in die Suid Afrikaanse samelewing.

Die toekenning was egter nie net vir sy werk van belang nie, maar ook vir die werk van die Christelike Instituut. Die Senaat van die Vrije Universiteit se oorwegings vir die toekenning van die eredoktersgraad word soos volg saamgevat : *Ds Beyers Naudé het deur die oprigting van die Christelike Instituut en deur die wyse waarop hy daaraan leiding gegee het, in 'n moeilike situasie vir kerk en wêreld, laat sien watter antwoord uit die Evangelie op die uitdaging van die situasie gegee kan word* (*Pro Veritate* 15.10.1972

: 5).

Die toekenning kan volgens die Universiteit gesien word as 'n erkenning van uitsonderlike verdienste t.o.v. die ontwikkeling van die teologiese wetenskap. Beyers Naudé het volgens die Vrije Universiteit bygedra tot die wyse van die beoefening van die teologie waarin die politieke en maatskaplike implikasies van die Christelike boodskap, met name vir die realisering van geregtigheid en versoening in rasseverhoudinge duidelik gemaak word. Hierdie toekenning toon volgens *Pro Veritate* ook aan watter waarde die internasionale kerkegemeenskap geheg het aan die ekumeniese werke van Beyers Naudé om die kerke in Suid Afrika te verenig in die stryd teen die ideologie van apartheid, maar ook om die internasionale kerkegemeenskap se aandag te vestig op soortgelyke ewels wat inherent in elke maatskappy en samelewing kan voorkom. En veral dan ook dat teologie eers voluit teologie bly as dit nie toelaat dat dit deur watter ideologie oorkaas word nie. Die toekenning van die graad is ook van belang rakende 'n beter verstaan van die verhouding tussen ortodoksie en ortopraksie. Beyers Naudé het vanaf die aanvang van sy teologiese arbeid gesien dat teologiese teorie maatskaplike prosesse van geregtigheid en versoening aan die gang sit. Die oprigting van die Christelike Instituut kan dan gesien word as die institusionalisering van die verhouding tussen teorie en praktyk (*Pro Veritate*, 15.10.1972 : 6).

Die impak van die werk van Beyers Naudé op die kerk en samelewing van die dag, en dan met name ook die internasionale

kerkegemeenskap, kom duidelik na vore in die toekenning van die eregraad aan Naudé. Beyers Naudé se ekumeniese bydrae word internasionaal erken.

Prof Berkouwer maak ‘n aantal opmerkings oor Beyers Naudé se teologie. Dit word hieronder gelys :

- Beyers Naudé se teologie was volgens Berkouwer nie lewensvreemd nie, maar ‘n diepgaande besinning oor die inhoud en die krag van die evangelie vir die lewe.
- Daar word ook verwys na Beyers Naudé se ywer ten behoeve van die onafhanklike kerke in Suid Afrika, veral die stimulering tot veelrassige Bybelkringe.
- Beyers Naudé se rol as brugbouer tussen mense en rasse in Suid Afrika wat van mekaar vervreem is, word veral uitgelig.
- Die appèl wat vanaf Beyers Naudé uitgaan is volgens Prof Berkouwer gerig op nuwe begaanbare brûe teenoor “uitvlugpogings” van mense.
- Die “uitvlugpogings” waarna verwys word, is deur Beyers Naudé self geïdentifiseer, en die vernaamste daarvan word in Prof Berkouwer se toespraak uitgelig. Vir Beyers Naudé was van die “uitvlugpogings” van die eise van die evangelie vir kerk en samelewing onder andere die vlug in die “eschaton,” na die toekoms, die viering van die Avondmaal van die Lam, en dit kan nie nou nie. Dit sou volgens Prof Berkouwer vir Beyers Naudé egter totaal ondraaglik wees, juis omdat die werklikheid van die lewe dan nie deur hierdie toekoms beslissend bepaal word nie en nie die invloed van die kragte van die toekomstige eeu vertoon nie.

- 'n Verdere “uitvlugpoging” vir die kerk sou wees om te vlug in 'n “onsigbare” kerk. Dit was eweneens vir Beyers Naudé onaanvaarbaar, want daarin word die kerklike gewete gesus en die radikaliteit van die evangelieboodskap waarin die teenstelling, vervreemding en distansie wel oorkoepel sou kon word, dan eers 'n plek sou kon kry.
- Ewemin sal 'n vlug vir Beyers Naudé moontlik wees in 'n tweerike leer, waarin teoreties erken word dat die twee rike een Heer het, maar dat die verband met hierdie Heer te midde van die menslike bestaan meer en meer vaag geword het, sonder Sy seënende en bevrydende krag.
- Daar is ook 'n laaste uitvlug wat volgens Beyers Naudé afgewys moet word, naamlik die van 'n gekompliseerde lewe. Daar word uit talle oorde verwys na 'n gebrek aan analise van die gekompliseerde situasie in die land. Maar juis Naudé se klem op die betekenis van die lewe vir interasiële verhoudinge, veronderstel die analise en waarsku teen ongegronde oordele. Die evangelie het agter altyd vir Naudé in uiters gekompliseerde situasies 'n weg gebaan.
- Geloof en lewe word by Beyers Naudé op onlosmaaklike wyse aan mekaar gebind. Daar is vir Beyers Naudé inderdaad geen uitvlug moontlik van die implikasies en konsekwensies van die evangelie nie (Pro Veritate, 15.12.1972 :4-6).

Pro Veritate : Volume 12

In Volume 12 verskyn 'n artikel waarin daar verwys word na die bevryding wat Christus bring. Volgens die siening wat in die

artikel gepropageer word, het Christus nie gekom om barmhartigheid te bewys nie, maar te bevry van die greep van armoede, nie om hulle gelukkig te maak terwyl hulle arm bly nie. Christus wil volgens hierdie siening hê dat die wêreld bevry sal word van die sonde van armoede, onderontwikkeling en politieke verdrukking (*Pro Veritate*, September 1973 : 16).

Die twaalfde volume van *Pro Veritate* bevat onder andere ook 'n artikel deur Bob Connely wat gekenmerk word deur toenemende kritiek teen die apartheidsregering. Hier word dan ook kritiek uitgespreek teen die wetgewing wat openbare byeenkomste verbied. Dit sou volgens *Pro Veritate* ook enige kerk of groep Christene wat sy algemeen erkende profetiese rol op die politieke terrein wou vervul, verhoed om sy roeping uit te leef. Daarom is die apartheidsbeleid direk teen die kerke gerig. Die wetgewing van die land word dan volgens Nasionale Party belange die finale gesag en "god" van Suid Afrika.

Aangesien *Pro Veritate* en die Christelike Instituut reeds standpunt ingeneem het teen die apartheids- ideologie van die regering van die dag, word die optredes van die regering beoordeel vanuit 'n ideologies gekleurde hoek.

Dit gaan vir *Pro Veritate* in die besluite van die regering nie om die beveiliging van die land nie, maar om die vrede, stabiliteit en orde van 'n geforseerde apartheidssisteem. Die groot krisis wat Pro

Veritate met die veiligheidswetgewing van die land het, is dat dit die inhoud en heerskappy van die koninkryk, ook vir die politiek negeer. *Pro Veritate* se inslag word ook al hoe meer uitdagend en die Christene in Suid Afrika word opgeroep om die regering voluit teen te staan, sodra hy die wet toepas (*Pro Veritate*, Maart 1974 :4).

Pro Veritate : Volume 13

Volume 13 van *Pro Veritate* bevat 'n redaksionele artikel waarin duidelik word hoe meer radikaal die stemme word wat roep vir die aftakeling van apartheid. Die redaksionele kolom stel dit onomwonde dat die Skrif aan die muur is vir die apartheidsideologie. Hier word veral verwys na toenemende steun wat gevra word rewolusionêre geweld ten einde die verdrukking van apartheid te beëindig.

Miljoene mense kan nie volgens *Pro Veritate* vir 'n onbepaalde tyd verdruk word nie, en dit is tyd dat daar radikale verandering kom. *Pro Veritate* roep Christene en kerke op om nie langer meer hul steun aan die onchristelike sisteem van apartheid te verleen nie. As die Christene en die kerke in Suid Afrika nie bereid is om nie-gewelddadige radikale aksie te ondersteun nie, moet die land hom regmaak vir 'n bloedbad. Hier word dan ook na die gebeure in die buurland Mosambiek verwys. En tog hoef dit volgens *Pro Veritate*

nie die weg te wees wat ingeslaan word nie, want Christus het met Sy offer aan die kruis alle bloedvergieting tot 'n einde gebring (*Pro Veritate* Junie 1974:2). Dit is duidelik dat *Pro Veritate* 'n profetiese en ekumeniese roepstem laat hoor aan die kerke in Suid Afrika en 'n aanvoeling toon vir die toenemende polarisasie en vervreemding op die Suid Afrikaanse kerklike en politieke landskap. Hierdie roepstem dui op 'n onversetlike houding by *Pro Veritate* teen die toepassing van die apartheidsbeleid. Die verwysing na die rewolusie in Mosambiek bevat dreigende ondertone, alhoewel dit getemper word met 'n verwysing na Christus se lyding.

Volume 13 bevat ook 'n artikel waarin daar aandag gegee word aan die verslag van die Landman kommissie wat voor die Algemene Sinode van 1974 gedien het. Hierdie verslag word uiters negatief beoordeel, en dis duidelik dat *Pro Veritate* hom volledig met die saak van die Swartman vereenselwig, in so 'n mate dat die N G Kerk daarvan beskuldig word dat hy die Swartman in die gevangenis hou,

'n gevangenis wat die N G Kerk en die Blankes gebou het. Die kerk word daarvan beskuldig dat hulle *beginselbesluite* neem, terwyl Rome brand en dat die praktyk met al sy onreg en diskriminasie gesteun word (*Pro Veritate* Desember 1974 : 2) .

Pro Veritate : Volume 14

Volume 14 van *Pro Veritate* bevat 'n redaksionele artikel waarin

die fokus is op die nodigheid dat die kommunikatiewe gebeure in Suid Afrika dringende aandag moet kry. Die groot probleme in Suid Afrika sal volgens *Pro Veritate* nie opgelos word, solank as wat mense nie bereid is om na mekaar te luister nie. Dat daar pogings by die bevoorregte klas is om die lot van die sogenaamde “onderontwikkelde” te verbeter, word erken.

Dit word egter nie so deur die teikengroep, die *onderontwikkelde*, gesien nie. Ontwikkeling kom in kompetisie met onderontwikkeling. Die standarde en maatstawwe van die *ontwikkelde*, is anders as die van die *onderontwikkelde*. Die *onderontwikkelde* sien ontwikkeling as ‘n eufemisme om die foltering van die verarmde, die teenoor wie gediskrimineer word, en die onderdrukte te kamoefleer. Die twee terme, die *ontwikkelde* en die *onderontwikkelde*, word enersyds gesien as die rykes, diegene met mag en die bevoorregting die *ontwikkelde* teenoor die armes, die sonder mag, die verdruktes, die *onderontwikkelde*.

Wat alles nog verder vererger is dat die ontwikkelde die rykes en die geleerde, hulself as in die sentrum van die geskiedenis van Suid Afrika beskou, terwyl die onderontwikkelde, die armes en verwerptes, egter in die evangelie van Jesus Christus die middelpunt van die aandag geniet (*Pro Veritate* Mei 1975 : 4).

Deur hierdie ontleding van die groot ideologiese verskille tussen die inwoners van Suid Afrika het *Pro Veritate* daartoe bygedra om die

sosiale gewete van Suid Afrikaners opgeskerp te hou. Die standpunte wat hier gestel word, sal in 'n later hoofstuk krities ontleed word. Ook die C I is een van die sake wat in *Pro Veritate* aandag geniet. Beyers Naudè doen 'n verklaring rakende die C I , 'n jaar voor die uitbreek van die Soweto onluste. In sy verklaring raak hy in aantal duidelike beleidsake aan waarin hy die standpunt van die C I rakende verandering stel :

- 1 Die Christelike Instituut was nog altyd konsekwent in sy pleitstem vir verandering , en dan verandering sonder geweld.
- 2 Die Christelike Instituut se beleid word volgens Beyers Naudé deur niks anders as die evangelie van Jesus Christus bepaal nie.
- 3 Die Christelike Instituut se konsekwente en openbare standpunt was nog altyd om geregtigheid deur middel van versoening voor te staan.
- 4 Radikale verandering in Suid Afrika is 'n evangeliese begrip en was daar lank voor Marxistiese of neo-Marxistiese leerstellinge (*Pro Veritate* Junie 1975 :8).

Die roepstemme teen apartheid het egter al hoe harder geword. Op 16 Junie 1976 het leerlinge van die Naledi en Thomas Molefo Hoërskole 'n protesoptog, bestaande uit tussen 10 000 en 20 000 leerlinge georganiseer. Die optog was vreedsaam, en gemik teen die heersende onderwysstelsel. Die groep is deur die polisie gekonfronteer. Sewe leerlinge is in die daaropvolgende

skermutselings gedood en agtien is gewond. Jong mense het die leiding geneem om nie alleen te protesteer teen die opvoedingstelsel in die land nie, maar ook om die totale politieke stelsel in Suid Afrika te verwerp.

Die Soweto opstande was inderdaad 'n keerpunt in die geskiedenis van die Suid Afrikaanse samelewing, maar ook van die van die kerke. Dit was die afloop van langdurige verset en frustrasie met 'n politieke beleid wat ook kerke onderling verdeel het en die profetiese stem van die kerke verdeel het.

Die Soweto opstande het verreikende implikasies gehad vir elke faset van die Suid Afrikaanse samelewing, ook vir die kerke. Die NG kerk het die verlies van lewens betreur, maar het geen praktiese planne in werking gestel om die situasie te analiseer nie. Die Engelssprekende kerke het verder gegaan en die beleid van apartheid blameer as grondoorsaak van die probleem in die land.

Swart kerkleiers wat toenemend in die toekoms die leiding sou neem in die Suid Afrikaanse Raad van kerke, sou hulle ten nouste met die bevrydingsstryd identifiseer. Dit is veral die SARK en sommige lede van die Christelike Instituut, wat na vore getree het en die uitdaging in die gesig gestaar het. Beyers Naudé se wekroep was dat die kerke 'n beslissing moes maak, of hulle nou daarvan hou of nie. Kant sou gekies moet word vir die bevrydingsstryd of die kerke in Suid Afrika sou irrelevant word (Ryan C, 1990: 175-179).

In 'n Inleidingsartikel van die Junie 1976 uitgawe van *Pro Veritate* word Christene word ook opgeroep om self verantwoordelikheid vir verandering in die land te neem. Die verwyt word aan die adres van die kerke, die Raad van kerke en die politieke partye gerig dat hulle nie in staat is om betyds 'n verandering aan te bring in die land nie.

Daar word op gewys dat die Christene na hulself moet kyk en deur eie ondervinding 'n krag, wysheid en liefde moet ontdek waardeur God 'n groot oorwinning met betrekking tot die bevryding van Afrika kan behaal. So 'n klimaat kan nie van bo af kom nie, dit moet uit die bodem kom (*Pro Veritate* Mei 1976 : 2.).

Pro Veritate : Volume 15

In volume 15 van *Pro Veritate* is 'n verslag van die C I in Transvaal opgeneem wat verskyn het na die Soweto opstande van 1976. In hierdie verslag is Beyers Naudé self aan die woord. Hy stel dit dat marginale politieke en sosiale verandering nie meer moontlik is in die land nie, en bepleit meer radikale aksie om die krisis van die dag aan te spreek. Hy dring aan op die verkiesing van swart politieke leiers, dat die in ballingskap vrygelaat word en dat daar 'n

Nasionale Konvensie gehou word, waarin in so ‘n kort tyd as moontlik die onregverdige sosiale en politieke strukture in die land afgebreek moet word, en dat aan die land ‘n politieke beleid van bevryding gebaseer op vryheid en geregtigheid vir almal gebied word (*Pro Veritate* Augustus 1976 : 9).

Volume 16 van *Pro Veritate* (Sept 1977) kort voor die finale sluiting van die blad deur die Veiligheidspolise, bevat ‘n artikel wat handel oor Christus, die Bevryder. In hierdie artikel word radikale uitsprake gemaak oor die Suid Afrikaanse konteks en politieke situasie. Christus word onvoorwaardelik aan die kant van die onderdrukte gestel in hul stryd teen die kettery van apartheid, want sy kruisiging en opstanding het hierdie bevryding gebring. Die ondertone van die “Swart Teologie “ weerklink hier. Die Swart man word verseker dat God altyd met hom is in sy stryd om bevryding (*Pro Veritate* September 1977: 10).

Die temas wat in die sewentigerjare van *Pro Veritate* se bestaan aan die orde was, soos die uitwysing van Suid Afrikaanse kerke se rol in die handhawing van apartheid, en die oproep om die aftakeling van apartheid sowel as die beklemtoning van die lot van die *onderontwikkelde*, sluit aan by die sentrale tema van die WRK in die tydperk 1969 -2002, naamlik die herontdekking van die kerk se rol in die wêreld, en die herontdekking van God se skeppende en verlossende werk in Sy skepping.

3. Pro Veritate word verbied

Die oggend van 19 Oktober 1977 was Diakonia-huis feitlik in ‘n staat van beleg. Die Minister van Justisie het beveel dat die Christelike Instituut tot verbode organisasie verklaar word en dat al sy bates deur die staat gekonfiskeer word. Dit was ook die einde van *Pro Veritate* (Naudé, C F B 1995: 110). Alhoewel die einde van *Pro Veritate* was dit nie die einde van die ekumeniese boodskap wat *Pro Veritate* uitgedra het nie.

4 Beoordeling :

Hierdie kursoriese opsomming van *Pro Veritate* uitgawes in die sestiger- en sewentigerjare, fokus op die ekumeniese wekroep wat vanaf *Pro Veritate* uitgegaan na die kerke in Suid Afrika ten einde hulle op te roep om hul profetiese en sosiale roeping na te kom, veral deur die evangeliese getuienis teenoor die onversoenbaarheid van apartheid te laat hoor. Aktuele vraagstukke in die lig van die Skrif is inderdaad in *Pro Veritate* bespreek en sosiale kommentaar

is gelewer, alles met die doel om die knellendste vraagstuk wat kerke in Suid Afrika verdeel het, naamlik die ideologie van apartheid, aan die kaak te stel.

Die doel van die blad naamlik om antwoorde te soek vir die vrae van die dag is aan beantwoord. Die temas wat aan die orde was in *Pro Veritate*, soos hierbo bespreek, word ter wille van konsolidering, hieronder gelys:

- Die Jeug van Suid-Afrika se toenemende ontnugtering met die onversoenbaarheid van die evangelie met die apartheidsbeleid ;
- Die roeping van die kerk in 'n veelrassige gemeenskap;
- Die waarskuwing teen 'n ideesisteem soos apartheid wat vir 'n beskawing 'n gevoel van veiligheid en geborgenheid gee;
- Die invloed van die ekumene op die lewe van die Christen;
- Die oproep tot die daarstelling van 'n Belydende kerk in SA en die parallele tussen die situasie in SA en Nazi Duitsland;
- Beyers Naudé se ekumeniese roepstem vind weerklank in die buiteland;
- Die gevaar dat groeiende kerklike introversie kan lei tot konflik tussen die kerke;
- Die oproep dat die samelewing in SA op 'n nie-gewelddadige wyse herstruktureer moet word;
- Die uitwys van vooroordele en rasseverhoudinge in die samelewing;

- Die rol van die Afrikaner as verdediger van ‘n party-politiese ideologie;
- Die fokus op maatskaplike projekte van die CI , soos Sprocas, as praktiese alternatiewe vir die apartheidstelsel;
- Die werwing van fondse ter ondersteuning van nie-militêre doeleindes aan die “ vryheidsbewegings”;
- Die toenemende invloed van swart teologie , soos die fokus op die verknegting van die swart Christene deur die slawerny van apartheid deur “ wit faraos ;”
- Die gesprekke en kontak met swart bewussynsbewegings en die waarskuwende geluide dat Christene in botsing met onchristelike wette kan kom;
- Die parallel met Christus se botsing met die ideologieë van Sy dag en die heersende ideologie in SA;
- Die internasionale kerk (veral die WRK) se kritiek op die apartheidsideologie;
- Die betreuring van die NG kerk se steun vir die apartheidstelsel;
- Die rol van Beyers Naudé as brugbouer tussen mense en rasse in SA;
- Die rol van die kerk in die wêreld ;
- Die oproep aan kerke om nie-gewelddadige radikale aksies teen apartheid te ondersteun;
- Die identifisering van die bevrydingsstryd met God se direkte handeling.

Pro Veritate was ‘n ekumeniese weskroep aan die kerke in Suid

Afrika. Aan Christene uit verskeie denominasies is die geleentheid gebied om deur die skepping van gespreksgeleenthede op Christelike vlak, 'n dieper eenheid van geloofsgemeenskap en gesamentlike getuienis teenoor die ideologie van apartheid te bewerkstellig.

Pro Veritate het in sy bestaan uitgelig dat rassisme, soos ook binne die Suid Afrikaanse rassekonteks weerspieël, neerkom op 'n ekumenies-ekklesiastiese probleem, m.a.w 'n probleem van kerklike eenheid en geloofwaardigheid. Rassisme is 'n bedreiging en belemmering van die getuienis van die evangelie. So het daar midde in die vestiging en institusionalisering van die ideologie van apartheid in Suid Afrika 'n ekumeniese wekroep terug na die evangelieboodskap bly weerklink. Die boodskap van *Pro Veritate* het bygedra tot die “ontsluiting van ons sekularisties-ideologies besete wêreld.”

Serfontein (Serfontein, J H P 1985b: 17) wys daarop dat *Pro Veritate* se artikels op deurlopende basis die valse teologiese argumente van kerke soos die Ned Geref Kerk, aan die kaak gestel het, argumente waarmee hulle apartheid wou regverdig. Die invloed van Beyers Naudé in die kritiek op die ideologie van apartheid wat via *Pro Veritate* uitgegaan het, kan ook nie onderskat word nie. Beyers Naudé het 'n onskatbare bydrae gelewer tot die wyse van die beoefening van die teologie waarin die politieke en maatskaplike implikasies van die Christelike boodskap, met name

vir die realisering van geregtigheid en versoening in rasseverhoudinge, duidelik gemaak is. Beyers Naudè het die kerke opgeroep tot ‘n getuienis van die erkenning van die beeld van God in elke mense ongeag sy stand of kleur, en tot die beoefening van naasteliefde, medemenslikheid en geregtigheid in alle menslike en maatskaplike verhoudinge.

Rudolph Meyer, ‘n voormalige redakteur van *Pro Veritate*, vermeld dat die Christelike Instituut, en *Pro Veritate*, volgens hom die “onoffisiële” Christelike maandblad van die Instituut, georganiseerde empatie was. Dit was meegevoel vir die in politieke en kerklike pyn en nood, asook ondersteuning vir die in eensame verdeeldheid. Hy vermeld die opmerking van ‘n man uit Soweto wat oor *Pro Veritate* gesê het: “Elke nag laat in die donker, as almal slaap, steek ek my kersie onder my kombes aan die brand om ‘n paar minute van die groot hoop op vryheid te lees. Dan dank ek Christus en slaap ek lekker” (Pieterse, H J C: 28-34). Dit was die impak van *Pro Veritate*-dit het hoop gebied aan sy lesers.